

INHOUD

Van het bestuur

- Uitnodiging voor de Algemene Ledenvergadering van de HVHB 3
- Jaarverslag van de HVHB over het jaar 2008 4
- Financieel jaarverslag 2008 7
- Begroting 2009 8
- Hans Krol ontvangt Merlet trofee 9

Evenementen

- Bezoek aan het Noord-Hollands Archief op 7 februari 2009 10
- Wandeling langs provinciale monumenten van Bennebroek 12

Heemstede

- Voorham, veel meer dan een fietsenwinkel 16
- Verkennergroep De Duintrappers, wie kent ze nog? 22
- Blekerijen en wasserijen in Kennemerland 23
- Een 'Volksche Boekhandel' (1942-1945) aan de Binnenweg 31
- Graven van kunstenaars. Grafmonumenten met een verhaal (4) 37

Bennebroek

- De Dageraad en omgeving in Bennebroek 43

Vaste rubrieken

- Historische actualiteiten 49
- Lezersreacties 53
- Nieuwe leden 54
- Interessant in de regio 55
- Uit voorraad leverbaar 56

Afbeelding op de voorzijde van de omslag: Dit bord siert de gevel van Binnenweg 35 in Bennebroek. Het is rond 1999 gemaakt naar een ontwerp van de huidige bewoners. Zie ook het artikel over de Dageraad in dit nummer. (Foto: Marloes van Buuren)

Bestuur

Jaap Verschoor, voorzitter
Ad van Unnik, secretaris
Ton Bruseker, penningmeester
en ledenadministratie
Marijke Meyer-Wijnaendts,
karakterbehoud
Marc de Bruijn, marketing en PR
Marloes van Buuren,
redactie HeerlijkHeden

Secretariaat

A.J.M. van Unnik
Lage Duin 66
2121 CH Bennebroek
023 584 64 12
advanunnik@hotmail.com

Ledenadministratie

Ton Bruseker
Beethovenlaan 27
2102 ES Heemstede
ton.bruseker@planet.nl

Redactie HeerlijkHeden

Marloes van Buuren
Frans Harm
Hans Krol
Cees Peper

Redactieadres

M.L.C. van Buuren
Richard Holplein 10
2102 EP Heemstede
023 529 07 56
marloes.van.buuren@planet.nl

Werkgroep karakterbehoud

Michel Bakker
Gerard Brand
Jan Elissen
Marcel Maassen
Martin Pulleman
Marijke Meyer-Wijnaendts
Maarten van Voorst van Beest

Evenementencommissie

Eveline van Bommel-Noorman
van der Dussen
Maria Delsman
Marijke van Donge-Last
Theo Jonckbloedt
Tineke Mascini-Maartense
Gerry Weijers-van Vugt

Historische informatie

J.L.P.M. Krol
Johannes Verhulstlaan 26
2102 XT Heemstede
023 528 29 77
jlpmkrol@tiscali.nl

Website

www.hv-hb.nl
webmaster: Alexander Koopman
alexanderkoopman@xs4all.nl

Drukwerk HeerlijkHeden

Paswerk, Cruquius

HVHB: doelstelling en activiteiten

Het bevorderen van kennis over en belangstelling voor de geschiedenis van Heemstede en Bennebroek en de zorg voor het karakterbehoud van hetgeen van historische, stedenbouwkundige, architectonische en/of landschappelijke betekenis is. De vereniging geeft het kwartaaltijdschrift HeerlijkHeden en historische publicaties uit, organiseert excursies, geeft lezingen, werkt mee aan de jaarlijkse Open Monumentendagen en is alert op de instandhouding van karakteristieke elementen in beide gemeenten.

Lidmaatschap

Aanmelding, opzegging en adreswijziging bij de ledenadministratie of via www.hv-hb.nl. Het lidmaatschap loopt jaarlijks door, tenzij u schriftelijk opzegt vóór 1 november. De contributie is € 18,- per jaar (of zoveel meer als u zou willen geven), na ontvangst van een acceptgiro over te maken op postbanknummer 27 35 06 ten name van penningmeester HVHB, Heemstede.

De naam van ons blad

HeerlijkHeden verwijst naar de heerlijkheden Heemstede en Bennebroek, die in de voorbije eeuwen onder het gezag van een ambachtsheer stonden. De H, twee keer als hoofdletter geschreven, geeft aan dat het ook 'heden' nog 'heerlijk' is in deze plaatsen te wonen. Het silhouet op de omslag geeft van links naar rechts een aantal gebouwen van Bennebroek en Heemstede weer.

Kopij

Kopij voor HeerlijkHeden nummer 141 vóór 15 juni 2009 inleveren.

UITNODIGING VOOR DE ALGEMENE LEDENVERGADERING VAN DE HVHB

TWEE INTERESSANTE LEZINGEN IN EEN HISTORISCHE OMGEVING

Het bestuur van de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek nodigt u uit voor bijwoning van de Algemene Ledenvergadering op donderdag 14 mei 2009 in de koepelzaal van Hageveld. De bijeenkomst begint om 20.00 uur; de zaal is open vanaf 19.30 uur.

Geheel in de sfeer van de locatie van deze bijeenkomst zullen na de pauze twee sprekers nader ingaan op de historie van Hageveld.

Agenda van de ALV, formeel gedeelte

1. 20.00 uur, opening van de huishoudelijke vergadering door voorzitter Jaap Verschoor.
2. Vaststelling van het verslag van de ALV van 5 juni 2008 (zie HeerlijkHeden 137).
3. Jaarverslag van de HVHB over 2008 (zie pag. 4).
4. Financieel jaarverslag van de HVHB over 2008 (zie pag. 7).
5. Vaststelling van de begroting voor 2009 (zie pag. 8).
6. Verslag van de kascommissie.
7. Verkiezing van een lid van het bestuur. Marijke van Donge is aftredend na een periode van 2 x 4 jaar. Het bestuur draagt Gerry Weijers uit Bennebroek voor ter vervulling van deze vacature.
8. Rondvraag en sluiting van de Algemene Ledenvergadering.

Pauze

- 20.30 uur Lezing van Frits Hazenberg: Hageveld - historie tot 1920.
Aan de hand van historische kaarten en archeologische vondsten geeft de heer Hazenberg een beknopt historisch overzicht van het landgoed tot ca. 1920.
- 21.05 uur Lezing van Hillebrand de Lange: Hageveld - architectuur en symboliek van het seminarie; aan de hand van zowel oude als speciaal voor deze avond gemaakte foto's worden de kroonjuwelen van Hageveld getoond.

De ALV wordt afgesloten met een informeel samenzijn met een hapje en een drankje. Graag rekent het bestuur op u aller komst.

U bent van harte welkom om ook belangstellende niet-leden mee te nemen naar deze bijeenkomst!

Namens het bestuur,
A.J.M. van Unnik - secretaris

*De koepel van
Hageveld.
(Foto: Ton van den Brink)*

JAARVERSLAG VAN DE HISTORISCHE VERENIGING HEEMSTEDEN-BENNEBROEK OVER HET JAAR 2008

Vanaf 2008 draagt onze vereniging niet langer de naam Vereniging Oud Heemstede-Bennebroek (VOHB). Om een duidelijker beeld te scheppen van onze vereniging en van onze activiteiten heeft het bestuur in het voorjaar van 2008 aan de ALV voorgesteld om de statutaire naam van de vereniging te veranderen in Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek (HVHB). Dit voorstel is door de leden zonder slag of stoot overgenomen en nu, bijna een jaar na dato, lijkt deze nieuwe naam geheel ingeburgerd.

De nieuwe naam betekent echter niet een wijziging in de activiteiten van de vereniging. Onverminderd blijven het bestuur en de commissies zich inzetten om de doelstellingen van de vereniging te halen: het bevorderen van belangstelling voor de lokale geschiedenis, het uitgeven van een tijdschrift en andere publicaties, het organiseren van excursies en lezingen en het adviseren – gevraagd en ongevraagd – van de gemeentebesturen over zaken die te maken hebben met de zorg voor monumenten in de breedste zin des woords.

In het hierna volgende jaarverslag een meer gedetailleerd overzicht van onze activiteiten.

I Bestuur en commissies

Tijdens de voorjaarsbijeenkomst van de HVHB (toen nog VOHB) was secretaris Ad van Unnik herkiesbaar en is ook herkozen.

Tot de Commissie Karakterbehoud zijn de heren Martin Pulleman en Jan Elissen toetgetreden. Beiden hebben ervaring op het gebied van ruimtelijke ordening en bouw.

In de Redactiecommissie hebben zich geen personele wijzigingen voorgedaan, evenmin als in de Evenementencommissie.

Het bestuur hecht eraan om op deze plaats de leden van alle commissies te bedanken voor het vele werk dat zij ten behoeve van de vereniging hebben verricht.

(Een compleet overzicht van de samenstelling van het bestuur en de commissies vindt u in HeerlijkHeden en op de site van de HVHB www.hv-hb.nl).

2 Activiteiten voor de leden

Tijdens de voorjaarsbijeenkomst op 5 juni 2008 was de heer drs. Vincent Erdin uitgenodigd om zijn licht te laten schijnen over de geschiedenis van de drooglegging van het Haarlemmermeer en de relatie tot gelijktijdige gebeurtenissen in Heemstede en Bennebroek.

De najaarsvergadering op 13 november 2008 stond in het teken van 'grenzen'. Dit thema hing samen met de publicatie, die het bestuur voor de leden had laten vervaardigen, een facsimile herdruk van het boek uit 1929 Heemstede na de grenswijziging.

Het thema 'grenzen' kwam ook aan de orde aangezien Bennebroek vanaf 1 januari 2009 deel uitmaakt van de gemeente Bloemendaal.

Drs. Piet van der Ham, voorheen wethouder in Haarlem en in Bloemendaal, sprak over de meer algemene uitgangspunten van de door Haarlem gevoelde noodzaak om tot annexatie van grote delen van zijn buurgemeenten over te gaan. Vervolgens vertelde bestuurslid Marloes van Buuren aan de hand van lichtbeelden over het deel van Haarlem dat oorspronkelijk tot Heemstede behoorde.

Naast deze activiteiten werd voor de eerste keer een gewaardeerde zomeravondwandeling in Heemstede gehouden door de Raadhuisstraat en de Binnenweg. Het bestuur streeft ernaar dit soort activiteiten in 2009 voort te zetten.

De grote excursie ging in 2008 niet door wegens een te beperkte aanmelding. Voor de komende jaren wordt bezien in hoeverre deze grote excursies nog voldoen aan de wensen en verwachtingen van de leden.

Het kwartaalblad HeerlijkHeden kent een stabiele hoge kwaliteit met een grote afwisseling in de onderwerpen van de artikelen. Het is het vlaggenschip van de Vereniging, gewaardeerd door de leden en een uitstekend visitekaartje, dat wij ook sturen aan de zusterverenigingen in de regio en enkele andere instanties, zoals musea, bibliotheken en de beide gemeentebesturen.

3 Overige activiteiten

De fusie van Bennebroek met Bloemendaal zal voor de werkzaamheden van de HVHB waarschijnlijk slechts beperkte gevolgen hebben.

Met de in Bloemendaal werkzame zusterstichting Ons Bloemendaal hebben wij goede contacten en we hebben afspraken gemaakt over samenwerking en wederzijdse informatie-uitwisseling. Dit laat onverlet dat het bestuur het betreurt dat de sinds eeuwen bestaande historische band tussen Heemstede en Bennebroek is verbroken.

Het onderwijsproject

Het onderwijsproject is gestart in 2007 op verzoek van de directies van de basisscholen en in nauwe

*Huub Zenden, medesamensteller van het scholenproject over het Huis te Manpad en oudirecteur van basisschool De Ark, presenteert op 30 oktober 2008 samen met twee leerlingen de twee nieuwe scholenprojecten van de HVHB.
(Foto: Ad van Unnik)*

samenwerking met een aantal Heemstedse scholen. In 2008 is in dit kader een DVD verschenen voor leerlingen van groep 8 over de tijd en het leven van Adriaan Pauw, een van de beroemdste Heemstedenaren aller tijden.

Daarnaast werd voor groep 7 het project 'Huis te Manpad' gemaakt, over het verleden en de betekenis van landgoederen in Zuid-Kennemerland. Bij beide projecten hoort een rondleiding. De HVHB vindt het belangrijk dat jongeren kennis opdoen over lokale geschiedenis en monumenten in de directe omgeving.

Monumentenlijst Heemstede

Het bestuur heeft het gemeentebestuur dringend gevraagd om de bestaande monumentenlijst uit te breiden, opdat een aantal nog niet op de lijst vermelde panden de noodzakelijke bescherming kan krijgen. De gemeente heeft hierover nog geen besluit genomen.

Diversen

De HVHB participeert in de klankbordgroep Multifunctionele Accommodatie te Bennebroek en in de klankbordgroep tot herinrichting van de Binnenweg en de Raadhuisstraat. De HVHB is betrokken geweest bij de plaatsing van een herdenkingsbord voor de schilder Herman Heuff in de Koediefslaan.

Ledenwerving en PR

Het ledenaantal blijft stabiel, wat op het eerste gezicht plezierig lijkt, maar helaas niet in verhouding staat tot de inspanningen van het bestuur om inwoners van de beide gemeenten lid van de HVHB te maken. Zo is in 2008 in twee wijken gratis een nummer van HeerlijkHeden verspreid, zonder veel resultaat. Gelukkig krijgt onze vereniging veel ruimte in de regionale pers; met name de beschrijving van de Heemstedse gemeentelijke en provinciale monumenten houdt onze vereniging voortdurend onder de aandacht van de inwoners.

In toenemende mate realiseert het bestuur zich dat de beste ambassadeurs

van de vereniging onze eigen leden zijn. Wellicht ook een idee voor u om iemand lid te maken van de door u zo gewaardeerde HVHB?

Ad van Unnik – secretaris

Groep 6 van de Nicolaas Beetsschool schrijft eensgezind op elkaars ruggen de antwoorden in het boekje van het eerste scholenproject van de HVHB over de Raadhuisstraat en Binnenweg. (Foto: Nicolaas Beetsschool)

BALANS

Ultimo	2008	2007	2006	Ultimo	2008	2007	2006
Te ontvangen	832,50	0,00	1.691,90	Te betalen	85,32	48,58	298,53
Vooruit betaald	0,00	0,00	2.250,00	Vooruit ontvangen	340,00	289,00	0,00
Liquide middelen	21.105,14	21.076,01	13.981,23	Reserve scholenproj.	4.223,56	6.707,07	1.626,26
				Voorzoningen	8.500,00	5.500,00	8.000,00
				Vermogen	8.788,76	8.531,36	7.998,34
Totaal	21.937,64	21.076,01	17.923,13	Totaal	21.937,64	21.076,01	17.923,13

RESULTATENREKENING

Lasten	2008	2007	2006	Baten	2008	2007	2006
Algemene kosten	4.080,70	4.064,31	2.639,93	Contributies	19.943,00	19.816,00	16.244,84
HeerlijkHeden	14.239,02	13.805,42	13.603,28	Verkoopopbrengsten	874,00	1.543,65	5.327,16
Activiteiten	1.283,29	837,50	159,10	Rente	248,56	36,97	335,87
Ordekaart	0,00	580,39	3.000,00	Subsidie Heemstede	1.438,00	1.640,00	1.384,25
Jubileumviering	0,00	-2.275,80	0,00	Diversen	22,94	8,22	25,41
Jaarpremie	1.123,54	0,00	0,00	Overige baten	1.457,45	0,00	0,00
Voorzoningen	3.000,00	5.500,00	2.000,00	Nadelig resultaat	0,00	0,00	0,00
Voordelig resultaat	257,40	533,02	1.915,22				
Totaal	23.983,95	23.044,84	23.317,53	Totaal	23.983,95	23.044,84	23.317,53

BEGROTING

Lasten	2008	2007	2006	Baten	2008	2007	2006
Algemene kosten	4.700,00	4.700,00	4.500,00	Contributies	19.000,00	18.000,00	16.000,00
HeerlijkHeden	16.000,00	16.000,00	14.000,00	Verkoopopbrengsten	600,00	600,00	1.700,00
Activiteiten	1.100,00	300,00	500,00	Rente	300,00	300,00	400,00
Voorzoningen	0,00	0,00	2.000,00	Subsidie Heemstede	1.400,00	1.600,00	1.500,00
Diversen	0,00	0,00	0,00	Nadelig resultaat	500,00	500,00	1.400,00
Totaal	21.800,00	21.000,00	21.000,00	Totaal	21.800,00	21.000,00	21.000,00

VERKORTE TOELICHTING

Op de balans:

De ‘liquide middelen’ worden gevormd door de saldi van een betaal- en spaarrekening bij de ING (voorheen Postbank); aan het eind van 2008 waren er geen kasgelden. De post ‘te ontvangen’ bestaat uit debiteuren inzake geleverde HVHB-uitgaven. De ‘reserve voor het scholenproject’ nam met € 2.484 af als gevolg van de uitvoering van het onderwijsproject “Adriaan Pauw”. De ‘voorzieningen’ betreffen in de toekomst te verwachten uitgaven op gebied van archief (€ 1.000), website/filmmateriaal (€ 1.500), ledenwerving (€ 1.000), lustrum (€ 2.000) en jaarpremie (€ 3.000). Als gevolg van het geringe exploitatie-overschot van € 257 nam het ‘vermogen’ met een zelfde bedrag toe.

Op de resultatenrekening:

De ‘algemene kosten’ worden gevormd door: bestuurskosten, i.c.t., archief en kosten van ledenwerving. De kosten van ‘HeerlijkHeden’ bestaan uit de componenten productie ad € 10.788 en verzending ad € 3.451. In 2008 betreffen de kosten van de ‘activiteiten’: de voor- en najaarsbijeenkomst, de fotowedstrijd en de zomeravondwandeling. De kosten van de ‘jaarpremie’, i.c. de uitgave “Heemstede na de grenswijziging”, onder aftrek van de verkochte exemplaren bedragen € 1.123; de waarde van de nog aanwezige voorraad is daarbij op nihil gesteld. In het afgelopen jaar zijn twee extra ‘voorzieningen’ getroffen, n.l. € 1.000 voor de komende jubileumviering en en € 2.000 voor een toekomstige jaarpremie. De ‘verkoopopbrengsten’ liggen ten opzichte van vorig jaar relatief een stuk lager; door een slinkende voorraad van de eigen publicaties kan er beduidend minder verkocht worden. De ‘overige baten’ worden gevormd door incidentele inkomsten uit het beschikbaar stellen van materiaal aan derden en door advertentieopbrengsten in HeerlijkHeden.

BEGROTING 2009

Lasten	2009	2008	Baten	2009	2008
Bestuurskosten	4.000,00	4.000,00	Contributies	19.400,00	19.000,00
ICT	500,00	500,00	Verkoop- opbrengsten	400,00	600,00
Archief	200,00	200,00	Rente	300,00	300,00
HeerlijkHeden Prod.	12.800,00	12.000,00	Subsidie Heemstede	1.600,00	1.400,00
HeerlijkHeden Verz.	4.000,00	4.000,00	Advertentie- opbrengst	800,00	0,00
Activiteiten	1.500,00	1.100,00	Nadelig resultaat	500,00	500,00
Totaal	23.000,00	21.800,00	Totaal	23.000,00	21.800,00

HANS KROL ONTVANGT MERLET TROFEE

Vrijwel iedereen binnen onze vereniging kent Hans Krol, en ook daarbuiten is hij een bekende naam in Heemstede. Van de lezingen die hij geeft, van zijn vele bijdragen in ons tijdschrift HeerlijkHeden en als auteur of medeauteur van een flink aantal boeken over de geschiedenis van Heemstede. En wie een vraag over het verleden van Heemstede heeft, kan altijd bij hem terecht.

Zijn grote verdiensten op het gebied van de plaatselijke historie zijn nu beloond met de Merlet trofee. Deze prijs wordt jaarlijks toegekend aan iemand die een bijzondere bijdrage heeft geleverd ten bate van de bevolking van Heemstede. De jury bestaat uit leden van de Rotaryclub Heemstede. Hans Krol is inmiddels ruim dertig jaar actief voor de HVHB. In 1980 trad hij toe tot het bestuur van de vereniging. In totaal was hij 25 jaar bestuurslid: eerst als 'gewoon' lid, later met als extra taak het opzetten en beheren van het archief, en vanaf 1991 ook als vice-voorzitter. Mede dankzij Hans Krol is de HVHB uitgegroeid tot een serieuze en alom gemaardeerde vereniging. De Merlet trofee, een in brons gegoten merlet van de hand van kunstenares Ellen Wolff, is hem dan ook van harte gegund.

Jaap Verschoor - voorzitter

21 april 2009.

Hans Krol voorafgaand aan de uitreiking van de Merlettrofee. Samen met burgemeester Heeremans is hij in gesprek met (niet zichtbaar op de foto) Ellen Wolff.

Zij is de maakster van de bronzen Merlettrofee. (Foto: Marloes van Buuren)

BEZOEK AAN HET NOORD-HOLLANDS ARCHIEF

Op 7 februari 2009 bezochten we met een groep leden van de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek het Noord-Hollands Archief in de Jansstraat in Haarlem. We kregen er een interessante rondleiding. Arnold Delsman doet verslag.

Al in 1898 was het begrip 'normen en waarden' deel van het maatschappelijk leven, immers in die dagen werd Mirjam van der Hart veroordeeld tot een gevangenisstraf van 7 dagen. Ze had de plaatselijke veldwachter uitgemaakt voor 'vuile sodemieter'.

Dit en nog veel meer interessante informatie is te vinden in het Noord-Hollands Archief (NHA).

Drieëndertig belangstellenden werden met een kopje koffie of thee gastvrij onthaald en rondgeleid in de catacomben en de voormalige Janskerk. Het accent lag op historische documenten betreffende Heemstede en Bennebroek. Via een soort gepantserde gang met dito deuren daalden wij af naar depot 3 in de kelder waar een constante temperatuur van 17 /18 °C en 60% relatieve vochtigheid wordt aangehouden.

Uit het nu nog papieren archief had onze gids enkele interessante stukken gehaald waaronder een topstuk, de stadsrechten van Haarlem uit 1245. De tweedelige acte is door een monnik uit Beverwijk in het Latijn geschreven op perkament.

Als we het over Heemstede en Bennebroek hebben, dan duikt de naam van Adriaan Pauw regelmatig op, zo ook in het 'Heerlijkheidsarchief Heemstede' waarop het wapen van Adriaan Pauw de perkamenten kaft siert.

Ook het 18de eeuwse boek van de Heemstedse gemeentesecretaris Dolleman, geschreven in leesbaar Nederlands, is een prachtig werk.

In die tijd waren er kleine, politiek geladen relletjes zoals de ruzie tussen

*Hoofdgestel van
het portaal van de
Janskerk uit 1628.
(Foto: Fred Weijers)*

Heemstede en Bennebroek over de wens van Bennebroek om een ijzeren vogelkooi te plaatsen, gedeeltelijk op Heemsteeds grondgebied. De Baljuw van Kennemerland mocht de zaak niet regelen, de heer van Bennebroek moest het probleem zelf oplossen.

Zo kregen wij inzage in allerlei interessante documenten, te veel om op te noemen. Je kan dagen besteden in dit archief dat ruimte biedt aan 25 km archiefopslag.

Van de kelder terug naar de voormalige kerk die na een bewogen historie nu gebruikt wordt door het NHA. De Janskerk is gesticht door de Johannieten orde en is de oudste kerk van Haarlem, die ook nog een stukje Heemsteedse geschiedenis heeft. In de studiezaal kijken we door de glazen vloer in een voormalige, goed bezette grafkelder. Dit deel van de kerk was vanouds eigendom van de heren van Heemstede en het is ook hun grafkelder waar de bezoekers in kunnen kijken. De beenderen die er nu liggen zijn de stoffelijke resten die er in 2006 werden aangetroffen, aangevuld met skeletresten die gevonden werden bij onder meer het graven de liftschacht.

Dit glazen gedeelte zorgt af en toe voor hilarische taferelen omdat sommige mensen er niet overheen durven te lopen.

Boven de raambogen zien we de ingemetselde kogels van de belegering rond 1572 door de Spanjaarden.

In 2006 is de kerk ingrijpend verbouwd en geschikt gemaakt voor de huidige bestemming. De begane grond is gesplitst in een studiezaal- en bijeenkomstengedeelte. De lage scheidingswand is ontworpen door de Mexicaanse kunstenares Mariana Castillo Deball, die zich heeft laten inspireren door oude kaarten en prenten uit het Noord-Hollands Archief. Leuk is het zijpaneel met alle soorten kompasrozen. Wij zijn nu in het bijeenkomstengedeelte.

Slechts enkele schilderijen uit de tijd van de Johannieten zijn bewaard gebleven waaronder een kopie van een schilderij van Rafael door Claes Gorisz.

Maarten Brock geeft de groep uitleg over de in 1582 geschilderde panelen met commandeurs in het koorgedeelte van de Janskerk, waar het NHA bijeenkomsten en tentoonstellingen organiseert. (Foto: Fred Weijers)

De rijke Johannier orde had veel schilderijen. Van het oorspronkelijke ongeveer zeven meter brede drieliuk dat het hoofdaltaar sierde is het rechter deel bewaard gebleven. Er zijn plannen om komende zomer een tentoonstelling te wijden aan de schilder ervan, Geertgen tot Sint Jans, en al zijn werken in replica op ware grootte te tonen.

Prachtig zijn de panelen met de commandeurs uit 1562 die oorspronkelijk aan elkaar hoorden. Opvallend is dat de gezichten links- en rechtsom kijken.

De oudste grafstenen in de vloer stammen uit 1320. Ook de familie Enschedé had hier haar eigen grafkelder. Doordat de kerk op een strandwal is gebouwd kon er drie lagen diep begraven worden. De bovenste laag is inmiddels op een andere plaats herbegraven.

Er is nog veel meer te vermelden maar waar kunt u beter terecht dan bij de bron? Op initiatief van de evenementencommissie hebben de heren Brock en Van Vuuren van het NHA ons een interessante en leerzame rondleiding gegeven, waarvoor de complimenten en dank.

Arnold Delsman

"GESPREK BIJ EEN WANDELING"

WANDELING LANGS MONUMENTEN VAN BENNEBROEK

Op zaterdag 4 april verzamelden zich zo'n 25 belangstellenden bij de Roohellerbrug voor een wandeling met architectuurhistoricus Ernst van der Kleij langs met name de provinciale monumenten van Bennebroek. Van der Kleij wees niet alleen op bijzondere details van de afzonderlijke gebouwen, maar vertelde ook over de omgeving waar ze in liggen, het landschap en het dorp en hoe die in de loop der tijd veranderd zijn.

We gaan van start bij de Hervormde kerk aan de Binnenweg, een logisch keus voor Van der Kleij die in 1988 afstudeerde op 17e eeuwse kerkarchitectuur in kleine dorpen. Onze gids vertelt onder meer hoe architect Pieter Post destijds zijn opdrachtgever Adriaan Pauw eerst wat kerken van zijn hand in de omgeving van Leiden liet zien, om zo samen nader te kunnen bepalen hoe de kerk in Bennebroek eruit moest gaan zien. Verder wijst hij erop dat rond de kerk en aan de overkant van de Binnenweg nog goed de ruimtelijke kwaliteit te zien is die het dorp vroeger had. Oorspronkelijk was het een open gebied met buitenplaatsen en kleine huizen voor de arbeiders die op de buitenplaatsen en in kleine bedrijven werkten. Vanaf het eind van de 19e eeuw is dat beeld veranderd. De openheid is bijna helemaal verdwenen. Bennebroek is één van de meest 'versteende' dorpen van Nederland.

We gaan door naar Binnenweg 8, de voormalige tuinmanswoning van het Huis te Bennebroek, gebouwd in 1856. Het pand wordt momenteel gerestaureerd. De pleisterlaag is van de gevel verwijderd. In de geschulpte houten randen langs het dak, die er in 1892 aangemaakt zijn, is goed te zien dat diverse stukken door nieuw hout vervangen zijn. Opvallend zijn de hartvormige Oegstgeester dakpannen, een pan die maar zelden toegepast is. Natuurlijk kijken we ook even naar Binnenweg 10 met zijn opvallende trapgevel. Hoe oud die op het eerste gezicht ook lijkt, het is 'nep': de gevel werd kort na de Tweede Wereldoorlog opgetrokken. Iets verder ligt Binnenweg 14, het pand op de hoek van de Reek, dat gebouwd is in 1667 en korte tijd een herberg was. Ook dit is een provinciaal monument.

Via de Bennebroekerlaan lopen we langs het water richting Rijksstraatweg. We staan even stil bij de kleurige mozaïekbankjes en tegels, gemaakt door de schoolkinderen van Bennebroek samen met een kunstenares. Ze zijn er geplaatst als herdenking van het moment dat Bennebroek niet langer een zelfstandige gemeente is. Gerry Weijers, jarenlang gemeenteraadslid van Bennebroek en nu in onze vereniging lid van de evenementencommissie en kandidaatbestuurslid, vertelt hoe het project tot stand gekomen is.

Op de Rijksstraatweg volgt een kleine stop bij wat vroeger 'De oude/jonge geleerde man' was en slaan we vervolgens linksaf. Aan de rechterkant van de weg liggen achtereenvolgend Huize Eikenhorst (nr. 71, met invloeden

De excursie gaat van start bij de Hervormde kerk aan de Binnenweg. De toren staat vanwege de restauratie in de steigers. (Foto: Marloes van Buuren)

van Frank Lloyd Wright), Bosch en Duinzicht (nr. 79) en de Willinkschool (nr. 87-89 met boven de klaslokalen de voormalige bovenmeesterswoning). Architect van de school is J.A.G. van der Steur, die ook de Haarlemse stadsschouwburg bouwde en diverse villa's langs de Zijlweg en in het park Duin en Daal in Bloemendaal.

Van der Kleij merkt op dat de grote voortuinen bij bijvoorbeeld nummer 71 en 79 goed passen bij de weg waar ze aan liggen. Bij Bosch en Duinzicht kan je duidelijk zien dat de woonvertrekken alle gericht zijn op de zon, op het zuiden en het westen. De dienstvertrekken lagen op het noorden.

Een stukje verder slaan we linksaf de Kennemerbeekweg in. Dit is de grens tussen Bennebroek en Hillegom. Vooraan rechts is dat nog te zien aan een oude grenspaal. Bovendien is dit ook de grens van de afzanding van de grond. Links van de weg liggen de huizen nog op lage duinen. Rechts ligt de grond naast een wal van meidoorn en andere struiken heel veel lager en kijken we uit over de bollenvelden.

We lopen door tot de Schoollaan, die als verlengde van de Binnenweg ook behoorde tot de middeleeuwse binnenweg langs de duinrand. De nieuwbouw vlak bij Albert Heijn zal binnenkort wel opgeleverd worden. Van der Kleij laat zien dat het een behoorlijk hoog niveau van architectuur is: het hogere gedeelte op de hoek, de vorm die meebuigt met de straat, heel anders dan het strikt rechthoekige blok aan de overkant. Iedereen is het erover eens dat het een prima idee is dat het parkeerterrein uit het zicht achter de woningen ligt. Ze hebben trouwens opvallend diepe tuinen. Dat is van oudsher zo: arbeiderswoningen waren klein, maar hadden diepe tuinen zodat de bewoners zelf groente konden verbouwen.

Gerry Weijers wijst bij het Wilhelminaplein opzij van de Schoollaan op een

Na de excursie is er nog een drankje in café Tapolino aan de Bennebroekerlaan. De oude foto's van Jan Lammerse worden met plezier bekeken. (Foto: Marloes van Buuren)

mooie doorkijk naar de kerk en het Luciaklooster, een zichtlijn die hersteld is toen er nieuwe huizen gebouwd werden die als een soort hofje rond het plein liggen.

Leuk is dat diverse deelnemers aan de wandeling het oude Bennebroek heel goed kennen en goeie aanvullingen op het verhaal kunnen geven. Sommigen zijn speciaal voor deze excursie van ver gekomen: uit Gennep en uit Uden. Meneer Lammerse, die al zijn hele leven in Bennebroek woont en grote belangstelling heeft voor de geschiedenis van het dorp, heeft een map meegenomen met veel oude foto's die bij een drankje na afloop in het café gretig bekeken worden. Van der Kleij is blij met deze kenners; dat maakt het immers extra interessant: een gesprek bij een wandeling. Van een gesprek over het plan van de provincie het register van de provinciale monumenten onder te brengen bij de gemeente komt het niet echt. Maar dat is wel de toekomst. Het is nu al zo dat toestemming voor de verbouwing van een rijksmonument via de gemeente loopt (al blijven de rijksregels gelden uiteraard). De bedoeling is om ook voor de provinciale monumenten de lijnen wat korter en efficiënter te maken. Aan de mate van bescherming wordt daarmee niets afgedaan.

Marloes van Buuren

In 2007 maakte Michel Bakker een inventarisatie van alle rijks-, provinciale, gemeentelijke en HVHB-monumenten in Heemstede en Bennebroek.

Deze cultuurhistorische orde- en zonekaart van Heemstede en Bennebroek kreeg de titel Een vlucht gekleurde merletten en een kelen schild.

De lijsten zijn te raadplegen op onze website www.hv-hb.nl en bij de afdeling Ruimte en Wonen in Heemstede en Bloemendaal. Bij de gemeente kunt u ook de bijbehorende kaart bekijken.

Mooie foto's en beschrijvingen van alle in de wandeling bekeken monumenten en nog veel meer fraais in Bennebroek en Heemstede vindt u in het boek Monumenten van Heemstede en Bennebroek uit 2005, nog steeds verkrijgbaar (zie: Uit voorraad leverbaar). Foto's van de excursie vindt op onze website.

VOORHAM, VEEL MEER DAN EEN FIETSENWINKEL

INTERVIEW MET C.B.M. VOORHAM

Bij de namen 'Voorham' en 'Camplaan' zullen de meeste inwoners van Heemstede en de lezers van dit stukje zich de rijwielspecialzaak herinneren die daar vele jaren gevestigd was. Maar de geschiedenis gaat verder terug en dan gaat het niet alleen over fietsen.

Onze gesprekspartner is C.B.M. (Cock) Voorham, geboren in 1940 in het huis Camplaan 4, boven de zaak waar zijn vader begonnen is. Zijn lagere schooltijd brengt Cock door bij de broeders van de Aloysiuschool aan de Molenwerfslaan en op de Jacobaschool aan de Lanckhorstlaan. Daarna volgt de Henricus ULO aan de Herenweg, waar nu het appartementengebouw Westerduin staat. Na de ULO gaat hij in de zaak, zoals toen gebruikelijk was. Het is dan 1956. Een paar jaar later volgt zijn vijf jaar jongere broer John. Maar hoe begon de firma Voorham?

Het begin

In 1921 begint Cornelis (Cor) Gijsbertus Voorham, geboren in 1903 in Haarlem, op 18-jarige leeftijd in Heemstede met reparatie van auto's en verder alles wat zich mechanisch moet kunnen voortbewegen. Heemstede is dan nog echt een klein dorp. Om een idee te geven: de Heemsteedse Dreef wordt pas ruim tien jaar later geopend en de hele Indische buurt moet nog ontwikkeld worden. Het aantal auto's dat eventueel voor reparatie in aanmerking komt, is navenant klein. Daarom gaat Cor ook in de Haarlemmermeer 'de boer op' voor emplooi.

*Benzinepomp van de
American Petroleum
Company voor de
firma Voorham aan de
Camplaan.
Ca 1930-1935.*

Hij start met zijn 'bedrijf' vanuit een schuurtje aan de Voorweg. Al spoedig wordt hij ook taxichauffeur met één taxi. Omdat hij nog geen vast adres heeft, stalt hij zijn auto aan de Voorweg op nummer 2, waar later een veewagen van Draijer stond. Je kon toen een taxirit binnen Heemstede maken voor 10 cent, ongeacht het tijdstip van de dag of nacht.

In 1924 gaat Cor Voorham officieel van start op Camplaan nummer 4. Hij kan het pand huren van het loodgietersbedrijf, de firma Roest, die verhuisd is naar de Raadhuisstaat. Naast het taxibedrijf en de autoreparatie gaat Voorham fietsen repareren. In 1927 komt daar de 'Luxe auto Verhuur' bij. "Vraagt prijsopgaaf voor uw vakantietochten. Speciale prijs voor toeren. 1e klas wagens. Geen nachttarief", zo luidt de wervende tekst van de reclamefolder.

Een veelzijdige onderneming en een vaste stek

Het bedrijf aan de Camplaan 4 bestaat uit een winkeldeel van zo'n 28 m² voor de fietshandel en een garagewerkplaats daarnaast. Op de pui staat duidelijk waarvoor je er terecht kan: "RIJWIELEN MOTOREN LUXE AUTOVERHUUR".

Voor de deur heeft Voorham zijn eigen benzinepomp van APC, de American Petroleum Company. Het is een heel simpel systeem met handbediening: drie slagen naar voren, drie naar achteren en op den duur komt zo je tank vol. Na de oorlog kom er een elektrisch aangedreven versie van Esso. In 1957 gaat de gemeente Heemstede het bestand van benzinepompen in woonwijken saneren en gaat de pomp aan de Camplaan weg. Hij wordt als Esso-tankstation aan de Cruquiusweg voortgezet, ook onder regie van Voorham. (Dat duurde tot 2004, eerst door vader, later door Cock en John Voorham en ook nog de dochters van John.)

In 1930 breekt er een nieuw belangrijk moment aan: Cor Voorham kan zijn tot dan toe van de firma Roest gehuurde Camplaan 4 kopen.

Zes taxi's van de firma Voorham voor de begraafplaats aan de Herfstlaan. De chauffeurs v.l.n.r. zijn: onbekend, Niek en Piet Sleutel, dhr. Bouwmeester en dhr. Van der Leden.

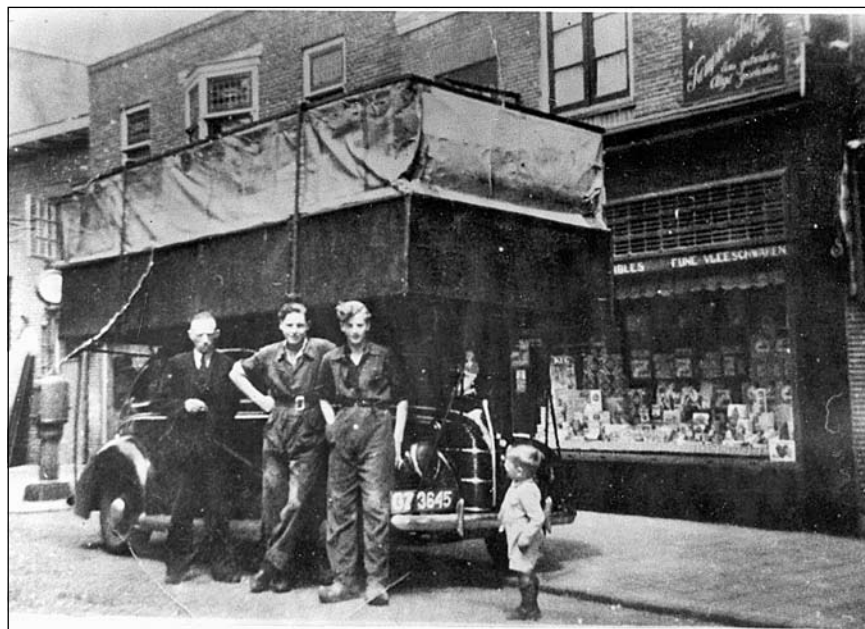
Op 3 juni van dat jaar wordt het zijn eigendom.

Het taxibedrijf groeit aardig door, wat goed te zien is aan de opstelling in de jaren 1935-1940 van maar liefst zes taxi's met bijbehorende chauffeurs voor de Algemene Begraafplaats in Heemstede.

Echte ondernemingszin

Cor is altijd bezig met zijn zaak. Toen er achter de Camplaan een garage voor zijn eerste taxi moest komen, kocht hij her en der partijen stenen van sloopwerken. Met die sloopstenen bouwde hij zelf het eerste onderkomen voor één auto.

Naast al zijn andere activiteiten start hij ook nog eens een reisbureau met touringcarreizen. Reisbureau Voorham verzorgt dagtochten onder het motto: "Een goed idee, met Voorham mee!". Als extra aanbeveling staat onder het plaatje op de brochure "Met radio". Je kan dan naar bijvoorbeeld Antwerpen, Montferland, de Brabantse vennen en de Hoge Veluwe. In de oorlog nam de bezetter de bussen in beslag. Eén is naderhand teruggekomen, de andere bleef spoorloos.

Geen benzine en houten fietsbanden

De oorlogstijd ging het bedrijf natuurlijk niet ongemerkt voorbij. Autorijden werd minder doordat de benzine eerst werd gerantsoeneerd en daarna helemaal op was. In 1939 werd de benzine al schaarser, want uit dat jaar dateert al een stamkaart voor de benzineverkoop.

Een alternatief om toch te kunnen blijven rijden was de uitvinding en toepassing van houtgas.

Dat werd opgewekt in een generator, een lange verticale cilinder, die achter de auto gekoppeld werd en al meerijgend de auto van gas voorzag. Een andere methode was een soort luchtzak als gasberging op het autodak, zoals

Auto met gasberging op het dak tijdens de oorlog. Links staat chauffeur Piet Sleutel, naast hem monteur Bert Brinkmann, de latere chef van het benzinestation, en monteur Arie Knijnenburg. Rechts Cock Voorham, toen zo'n vier jaar oud. Helemaal links staat de benzinepomp droog, want benzine werd niet meer geleverd.

Bussen van Rieco tours (genoemd naar Riek en Cor Voorham) in de jaren '50.

te zien op een foto die gemaakt is bij Voorham voor de deur. Voorham had van het departement van Waterstaat ook een verklaring - Ausweis - dat hij nodig had voor het personenvervoer langs de weg. Dat hielp hem ook tegen eventuele deportatie naar Duitsland of elders. Verder liep de fietsenhandel natuurlijk ook terug. Fietsen werden steeds schaarser en banden idem. Fietsen met gewone banden waren een uitzondering. In plaats daarvan reed je op massieve banden, of houten of uiteindelijk gewoon op de velgen. "Dat gaf ook zo'n gezellig ratelend geluid op de klinkers." Cor kreeg in 1942 van de burgemeester de verklaring dat hij voor de

uitoefening van zijn beroep "in het bezit diende te worden gelaten van zijn heerenrijwiel". Hij had ook toestemming van de gemeente om fietsbanden in voorraad te hebben (voorzover die überhaupt te krijgen waren). Dat was nodig omdat hij die onder andere aan de artsen van Meer en Bosch leverde. Na de oorlog verklaarde de politie van Heemstede in augustus 1945 dat Cornelis Gijsbertus Voorham politiek betrouwbaar was. Een mooi begin voor de wederopbouw.

Het bedrijf vanaf 1945

Uit een inschrijving in de Kamer van Koophandel uit 1952 blijkt wat er intussen allemaal was aangepakt: garagebedrijf, autohandel, autostalling, luxe verhuur, rijwiel- en motorrijwielbedrijf, rijwielhulpmotorenbedrijf, taxibedrijf en touringcarbedrijf!

Vooral dat laatste maakte een grote vlucht na de oorlog. In de jaren '50 werden de touringcars geëxploiteerd onder de naam Rieocars, zo genoemd naar mevrouw - Riek - en mijnheer - Cornelis - Voorham.

De bussen waren eerst altijd Opels of Fords en de laatste lichter bestond uit Volvo's. Maar Voorham kocht de onderstellen apart en liet daar elders naar eigen wens de carrosserie op maken. Hij deed dat samen met een paar branchegenoten in Zandvoort en Haarlem. Daardoor kregen ze een model naar eigen 'smaak' en ook - door het grotere aantal - een aantrekkelijke prijs. De tochten gingen nu verder dan in de eerste periode. Alle ondernemers hadden nieuw materiaal toegewezen gekregen en konden dus met gloednieuwe spullen voor de dag komen. De lokroep was nu "Benelux autoreizen aan de spits". Er waren natuurlijk weer dagtochten, maar ook een korte uitstap over de grens naar Antwerpen en Brussel of drie dagen naar de Ardennen zaten in het pakket. Voor meerdaagse reizen werd de reizigers aangeraden een eigen handdoek mee te nemen.

Het is rond 1953 wat blijkt uit het aanbod van een speciale tocht van drie

*Rijwielhandel Voorham
in de jaren '50.*

*Rijwielhandel
Voorham na de
verbouwing in
1973.*

dagen naar "de getroffen gebieden" in Zeeland. Toen bestond er dus ook al ramptoerisme. De bussen werden echter niet alleen voor het toerisme gebruikt, maar ook om hulp in de overstroomde gebieden te bieden. Het busbedrijf werd ingezet voor schoolreisjes, voor bruiloften en feestjes van families en verenigingen.

Omstreeks 1955 komt er een eind aan het touringcarbedrijf Voorham. Steeds meer mensen hebben een eigen auto en kunnen met eigen vervoer tochten maken. Ook het aantal schoolreisjes wordt kleiner.

Daarnaast komt er zware concurrentie van de stadsbusondernemingen, die met hun prijzen gaat stunten.

En tenslotte gaat er veel tijd in de exploitatie van de benzinepomp aan de Cruquiusweg zitten. Je kan ook niet alles tegelijk!

Inmiddels was vader Voorham al gestopt met zelf taxipassagiers vervoeren. Andere taxi's kregen mobilifoons aan boord en bleven onderweg staan wachten op een volgend 'vrachtje', zodat ze niet telkens heen en weer naar de basis terug hoefden.

Vanaf 1956 vooral een fietsenzaak

De bedrijfsvoering gaat zich concentreren op de fiets en de motorfiets. De zaak wordt in 1956 verbouwd en voor dat doel ingericht op nummer 8 en 10. Op 1 juni 1956 is de feestelijke opening van "onze geheel naar de eisen destijds ingerichte showroom voor rijwielen, bromfietsen en accessoires". In 1956 komt Cock op zijn zestiende jaar in de zaak en zo'n vijf jaar later zijn broer John.

Vader Cor overlijdt plotseling in 1961 op 58 jarige leeftijd. De nog jonge volgende generatie is nu aan de beurt om de kar te trekken en dezelfde ondernemingszin te tonen als hun vader te tonen. Cock trekt zich terug uit de garage en het benzinestation. John gaat door met het benzinestation en verhuurt de garage. Nadat John in 2004 met het benzinestation stopt, start hij op Camplaan 4, waar ooit alles begon, een autoshop met aanverwante artikelen en rookwaren.

De garage is nog steeds al garagebedrijf in gebruik.

Tot slot

In 1973 is het nog één keer tijd voor een grootscheepse modernisering van de zaak. Intussen is Cock alleen eigenaar van de fietsenzaak. Campaan 8 en 10 worden bij elkaar getrokken. Er ontstaat daardoor één breed front met natuurlijk een enorme ruimtelijke werking en dus een extra aantrekkingskracht op de klanten.

In 1996 besluit Cock om gezondheidsredenen zijn bedrijf te stoppen.

Hij vertelt dat de meeste middenstandszaken rond of bij het Wilhelminaplein na de tweede generatie niet meer zijn voortgezet. Zo was het dus ook bij Voorham: vader richtte de zaak op en de zonen Cock en John waren als tweede generatie ook meteen de hekkensluiters.

Frans Harm

Alle foto's zijn uit de privécollectie van C.B.M. Voorham.

VERKENNERSGROEP DE DUINTRAPPERS, WIE KENT ZE NOG?

In de laatste dagen van de Tweede Wereldoorlog werd de R.K. padvinderij (ter onderscheiding van de andersdenkenden 'verkennerij' genaamd) in Heemstede nieuw leven ingeblazen. Deze verkennersgroep met St. Stanislaus als schutpatroon heeft de nodige jaren een bloeiend bestaan geleid, waaraan ik leuke herinneringen heb overgehouden.

Het onderwerp verdient het eens aandacht te krijgen, maar afgezien van een in het augustusnummer 1999 van ons blad geplaatste foto van negen groepsgenoten is het daar nog nooit van gekomen.

Startvoorwaarde is natuurlijk de beschikbaarheid van interessant materiaal dat in een artikel een plaats kan krijgen. Onder u zijn er mogelijk voormalige leden van die verkennersgroep, die een bijdrage kunnen leveren in de vorm van verhalen of foto's. Ik zou het op prijs stellen van u te vernemen wat u voor ons in het vat heeft. Bij voorbaat dank voor uw medewerking.

Frans Harm

023-5280740, fransharm@hotmail.com

BLEKERIJEN EN WASSERIJEN IN KENNEMERLAND

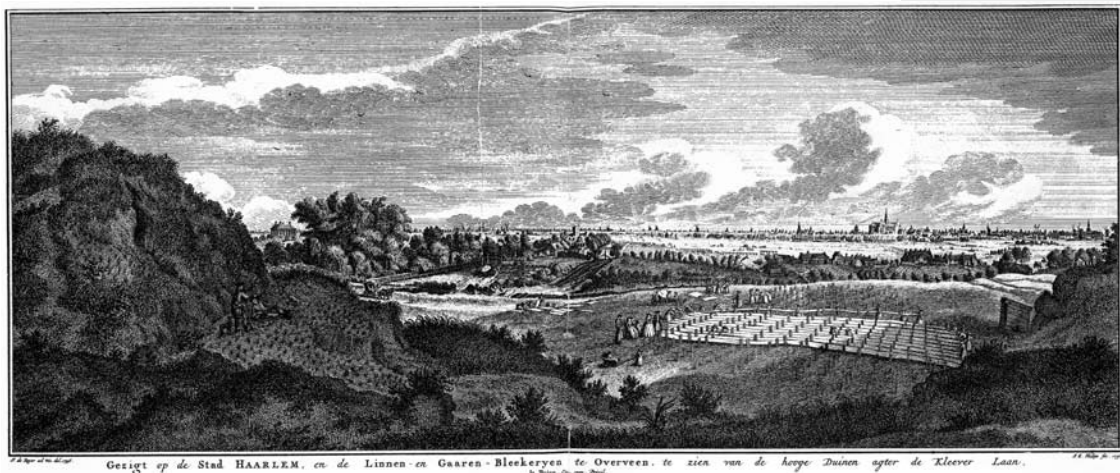
De duinstreek van Kennemerland is eeuwen bekend geweest om zijn blekerijen. Het gebied strekte zich uit tussen Hillegom en Velzen. In een reeks artikelen laten we u nader kennis maken met deze voor de streek zo belangrijke bedrijfstak. In dit nummer een inleidend verhaal over de meest ideale plekken voor de blekerijen, over de knechts en de meiden die er werkten en over de verschillende handelingen die zij verrichtten.

Drie eeuwen lang hebben de klee- en linnenblekerijen zich in deze streek weten te handhaven. Wel waren er perioden met bloei en tijden van verval. Oorspronkelijk waren het zeer ambachtelijke bedrijven. Alle handelingen werden met de hand verricht. Door de latere industriële ontwikkeling ging dit oude ambacht verloren.

Zandvaarten

De vestigingsplaatsen werden met zorg gekozen. De bleekvelden moesten in de luwte liggen om beschermd te zijn tegen windvlagen. In Kennemerland ontstonden de blekerijen aan de duinrand, door bossen en houtwallen afgeschermd voor de veelal westenwinden. Die plekken waren deels van nature geschikt, maar werden ook nog verder aangepast. In Heemstede speelde Adriaan Pauw, Heer van Heemstede, hierbij een belangrijke rol. Het gebied dat nu bekend is als de Blekersvaart, was in de 17de eeuw nog woeste duingrond. Pauw besloot dit duingebied af te zanden. Daarvoor was een afvoerwater noodzakelijk. Pauw liet in 1631 een zandvaart graven, die hij de Heerenzandvaart noemde. Deze liep vanaf de huidige Blekersvaart tot aan het Spaarne. Het duinzand werd met paard en wagen naar de zandschepen gebracht. Langs de Heerenzandvaart werd een 'vrije wech ende ganckpadt voordien sanders' aangelegd van zes Rijnlandse voeten breed (een kleine twee meter). Dit pad is in 1645/1646 vervangen door een laan die de Heerenlaan werd genoemd, nu de Kerklaan.

Ets uit 1750 van Jan Caspear Philips naar een tekening van Jan de Beyer. Eronder staat: 'Gezigt op de stad Haarlem en de Linnen- en Gaaren-Bleekeryen te Overveen. te zien van de hooge Duinen agter de Kleever Laan.'

In 1660 is haaks op de Heerenzandvaart een nieuwe vaart gegraven. Hierlangs loopt tegenwoordig de Blekersvaartweg.

In 1689 werd de Heerenzandvaart opnieuw uitgebreid met een zijtak, die evenwijdig liep met de huidige Raadhuisstraat. Dit deel van die vaart, met het bij oudere Heemsteders nog bekende Vaartkantje, is in 1967 gedempt.

Schoon duinwater

De luwte van duin en bos was een belangrijke voorwaarde voor de blekerijen. Dit voorkwam dat de linnen weefsels en garens zouden wegwaaien en beschadigd worden.

Daarnaast konden de blekerijen profiteren van helder duinwater. Water was uiteraard een belangrijk ingrediënt voor het wasproces. Voordat water uit de duinen werd onttrokken door de waterleidingbedrijven was er een hogere waterstand. Het duingebied had destijds een andere vegetatie dan nu. Door de hogere waterstanden waren er natuurlijke duinmeren. Deze loosden hun water naar de lager gelegen gronden via beken en vaarten.

In de 18e eeuw is dat poëtisch verwoord in het geschrift 'De Tegenwoordige Staat': 'Die hare oorsprong hebben uit klare beken aan de hoger leggende duinen, waaruit het water met een zacht geruis van kristallijne stralen gedurig uitzijpelt'.

'Gezicht op Haarlem',
geschilderd door
Jacob van Ruijsdael in
1682.

Op de voorgrond
liggen de blekerijen
van Overveen.

Arbeidskrachten

De arbeiders op de blekerijen werden bleekboden genoemd. Het waren zowel mannen als vrouwen. Het aantal bleekboden is vanaf 1586 bekend.

Op de lijnwaadblekerijen in Heemstede waren in het hoogseizoen 200 bleekboden in dienst. De meeste boden kwamen uit de naaste omgeving. In de bloeitijd van de lijnwaadblekerijen werkten er 80% meiden tegenover 20%

knechten. In de gareblekerijen was het andersom. Daar hadden ze meer knechten dan meiden.

Waren er onvoldoende arbeidskrachten uit de naaste omgeving, dan werd gebruik gemaakt van 'vreemdelingen'. Ook Hollanders van buiten het eigen rechtsgebied, werden vreemdelingen genoemd. Politieke onrust, zoals de bezetting van Den Bosch in 1629, verstoorde de trek van arbeidskrachten naar het westen. Brabanders en Limburgers waren eeuwenlang vaste seizoenarbeiders op de blekerijen. Tot 1854 waren zij in Heemstede in ruime mate voorhanden. Ook vanuit het buitenland, zoals Westfalen, Munsterland, Kleef en Luik, waren bleekboden in de Kennemerstreek werkzaam, zeker in de 18de eeuw.

De aanwezigheid van die 'vreemdelingen' veroorzaakte regelmatig de nodige opschudding "door hun meer temperamentvolle karakter". In Heemstede werden voorvallen genoemd als als 'schelden op Mijn Heer' (de ambachtheer) en 'mestrekken tegen de koetsier van Mijn Heer'. Twee blekersdochters scholden de oudste schepen uit voor 'schelm' en 'valse rechter' en er was ook sprake van "eene jonge vrouw van bekend boosaardig humeur en lasterlijk leven".

Dat laatste werd in de hand gewerkt door het solo-nachtwaken door jonge, vrouwelijke werkkrachten. Elke blekerij had op de afgelegen velden een waakhut, waar een vrouw alleen 's nachts de wacht hield. Dat had zo z'n aantrekkingskracht op de mannelijke bleekboden... De veroordeeling van het 'lasterlijk leven' had tot gevolg dat de solo-nachtwacht uitgebreid werd tot een duo, maar dan wel van hetzelfde geslacht. In de hutten stond een eenvoudig bed voor twee of zelfs meer personen. De bewakers hadden de beschikking over een 'snaphaan' (een ouderwets geweer) en ook waren er wel waakhonden. Processen wegens ontmaagding waren geen zeldzaamheid. Doel was alimentatie te krijgen voor de kinderen die er uit voortkwamen.

De leeftijden van knechten en meiden op de blekerij varieerde tussen de 19 en 40 jaar. Kinderarbeid wordt nergens in de bronnen genoemd, waarschijnlijk vanwege de zware werkzaamheden.

*Wringende vrouwen
op een 17e
eeuws schilderij,
waarschijnlijk van
een blekerij in
Bloemendaal.*

Armenzorg

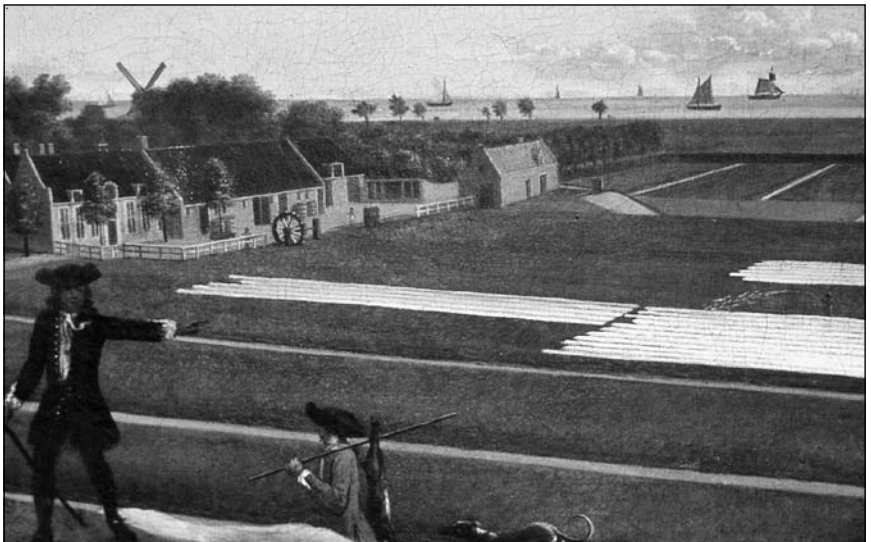
Het boek *Hollandse Arcadia* geeft een kijkje over deze 'vreemdelingen'.

"Onze landslui zijn misschien zo sterk niet als de Munsterlanders en Brabanders. Het is bijzonder te zien, hoe in het voorjaar deze mensen als trekvogels naar deze streken komen overvliegen om op deze trafieken te arbeiden, terwijl er vooral in onze binnensteden zoveel duizenden ledig lopen en zo niet door bedelen, tenminste uit de kassen der Armencomptoiren hun dagelijks onderhoud vinden. De kwalijke bestuurde liefdadigheid onzer ouders heeft in dat opzicht veel goeds bedorven. Neem de prikkel van de werkzaamheden weg en werp hem brood toe en spoedig zal hij zijn pogingen, om het te verkrijgen, staken."

De te grote goedheid van de Armenkas werd in 1804 gezien als reden van de grote toeloop van werkkrachten.

Een Heemsteeds gemeenteverslag van 1851 geeft de volgende visie op het blekerspersoneel: "De arbeiders die hun dienst verliezen, zijn meestal niet in staat in hun eigen behoeften te voorzien; één en ander maakt een klasse van personen zonder energie of veerkracht, en daardoor buiten staat zich staande te houden of zich op te heffen. De knechts en meiden op de blekerijen zijn de meest behoeftige personen, gekomen uit Brabant of Noord-Limburg. Jaarlijks komen er enige bij en slecht zeer weinigen gaan naar hun land terug. Velen trouwen hier, meest onder elkaar. De vrouwen raken van de bleek af; krijgen veel kinderen en kunnen niets meer verdienen. De mannen raken dikwijls buiten dienst en komen het reeds grote aantal der losse arbeiders vermeerderen. Op de bleek zijn zij gezond en stevig voedsel gewoon. Als ze dat later ontberen, worden ze ziek en sterven vroeg, hun weduwen en kinderen ten laste van de armenverzorging nalatende. Met die weduwen is niets aan te vangen dan hen eenvoudig bedelen, daar zij niets geleerd hebben, waardoor zij in het eigen onderhoud kunnen voorzien. Het fonds van de werkverschaffing heeft de vrouwen naai- en breiwerk en de werkloze mannen knoopwerk verschaft. De grote moeilijkheid is afzetgebied te vinden." Aldus het gemeenteverslag.

Blekerij Bleeklust op
een schilderij uit 1730
van J. Mensing.
Nu is dit de Gliphoeve.

Zelf je potje koken

Arbeiders uit Kennemerland waren ingehuurd op basis van kost en inwoning. Daar moet je je niet veel luxe bij voorstellen. Ze woonden in schuren en op zolders. De arbeiders die van buiten Kennemerland kwamen, en daarom 'vreemdelingen' werden genoemd, moesten hun eigen maaltijden verzorgen. Om kosten te sparen, brachten zij vanuit hun woonsteden grote hoeveelheden proviand mee, vooral spek, brood en meel. Dit gaf nog wel eens ongenoegen, omdat stadsbesturen vonden dat de plaatselijke handelslui daardoor benadeeld werden. Aanvullende levensmiddelen werden van de blekersbaas of plaatselijke neringdoenden gekocht. Het was mogelijk geweest dat de baas hiervan misbruik zou maken door de arbeiders te verplichten uitsluitend bij hem te kopen tegen te hoge tarieven. Maar van dergelijke uitbuiting door inhouding op het loon schijnt geen sprake geweest te zijn. Achterstallig loon werd ook wel aan het eind van het seizoen vereffend met stukken linnen.

Het werkvolk op de linnenbleken kookte z'n potje in de zogenaamde zomerkeuken of de 'keuken aan het veld'. Die keuken was hun dagverblijf en schaftlokaal.

Omdat het drinken van water uit openbare bronnen in de zomer een groot risico op ziekten als difterie en tyfus opleverde, werd er bier gedronken. Dit werd soms aangeboden door de blekersbaas. Het was immers in zijn eigen belang dat de arbeiders niet ziek werden. Maar de werkkrachten moesten het ook wel zelf kopen.

Huisvesting

De huisvesting van de bleekboden was sober. Zij sliepen op de zolders van de blekerijen. Bedden, dekens en peluwen werden door de bleker beschikbaar gesteld. Hun bezittingen konden ze opbergen in de 'casjes van 't volk' die een plek hadden in de bedrijfspannen.

Knechten en meiden woonden apart. Uit 1897 is een bouwtekening bewaard voor een 'Blekerij en Woonhuis', waarin is voorzien in een bodenmeiden- en

De Gliphoeve met het voormalige bleekveld op een foto uit 1959.

een knechtenkamer. Er was een gecompliceerde bouwconstructie bedacht om de bokken van de geiten gescheiden te houden. De trap van de meidenkamer liep vanuit het woonhuis naar boven. De opgang naar de knechtenkamer liep buiten het woonhuis vanuit de pakkamer. Vanaf de droog- en hooizolder was geen vluchtweg, tenzij door de dakgoot. De zorg voor de zedelijkheid en de goede naam drukte zwaar op de patroon, maar woog ruimschoots op tegen het gemak om het personeel altijd bij de hand te hebben.

Het zal nauwelijks verbazing wekken dat het scheiden van de seksen niet altijd waterdicht bleek te zijn.

Merken

Het bleekproces zelf bestond uit een hele reeks handelingen. De eerste was het merken. Het aangeboden linnen moest gemerkt worden, zodat het weer bij de rechtmatige eigenaar terug zou komen. Het merkteken moest van een solide kwaliteit zijn omdat het tijdens het gehele bleekproces zichtbaar moest blijven. Het merkteken was veelal een kleurmerk van roodaarde, lampenzwart (roet) of ijzeracetaat. Dat laatste verkreeg je door een stuk geroest ijzer anderhalve week in een aarden vat met azijn te plaatsen.

Ook werden wel merkletters in kleur op het linnen geborduurd en wat minder vaak linnen koordjes met een bepaald aantal knopen aan de randen van het linnen.

Sorteren

Het linnen werd voor de bewerking gesorteerd naar kwaliteit en verontreiniging. De weefsels varieerden van grof tot zeer fijn, afhankelijk van het gebruik waar ze voor bedoeld waren. De zogenaamde Camerikxdoeken, afkomstig uit het Belgische Kamerijk, waren heel fijn geweven en moesten zorgvuldig behandeld worden om niet beschadigd te worden.

Er werd gemeten met maten die afgeleid waren van lichaamsdelen, zoals de voet en de el. Een el was zo'n 45 cm, de lengte van de el(leboog) tot en met de hand.

Litsen of lussen

Aan de zijkanten, ofwel zelfkanten, van het weefsel werden op een onderlinge afstand van ongeveer 75 cm lussen genaaid om later het linnen op de bleekvelden te kunnen spannen. Die lussen werden eraan gemaakt door de litsmeiden op de litszolders van de grote blekerijen.

Daar stonden lange tafels opgesteld. Er waren geen banken of stoelen om op te zitten. Alles werd staande gedaan. Dit is gebleken uit diverse boedelbeschrijvingen.

De litsen of lussen werden geleverd door een garen- en bandfabriek in Haarlem en ze werden ook gemaakt door de lissendraaisters in de dorpen Heemstede en Bennebroek.

De lussen werden op het bleekveld vastgezet met in de grond geduwde houten stekken, een soort houten haring die vroeger ook wel gebruikt werden bij het opzetten van tenten.

Deze stekken werden vervaardigd door de dorpstimmerman.

Het weken

Het linnen was altijd vies als het werd aangeleverd. Dat kwam door smeer en roet van de weefgetouwen waarop het linnen werd geweven. Eerst werd het linnen in grote kuipen met water geweekt. Het werd samengeperst onder druk van een zware houten deksel, vaak nog verzwaard met grote stenen. Aan het water was een zwakke loogoplossing toegevoegd of zemelen. Daardoor ontstond een gisting die het vuil moest oplossen. Het was de kundigheid en ervaring van de bleker om de tijdsduur daarvan nauwkeurig te volgen anders trad er verrotting van het weefsel op.

Spoelen

Na het weken volgde zorgvuldig spoelen om alle ongerechtigheden uit het weefsel te verwijderen. Dat spoelen gebeurde in grote waterreservoirs met een oppervlakte van elk 4 m². Ze stonden in een overdekte spoelloods. De ene bak werd van de andere gescheiden door een sluisje dat ervoor zorgde dat regelmatig schoon water door de reservoirs stroomde. De wasmeiden zaten geknield in houten bakken met stro op de bodem om beschadigingen van de knieën te voorkomen. In de winter (als het tenminste niet te hard vroom, zodat er niet gewerkt kon worden) gaf dit stro nog bovendien nog enige warmte.

Wringen en drogen

Na uitgebreid spoelen en wassen werd het linnen gewrongen in een enorm houten wringwerktuig. Het zware, natte linnen werd in kruiwagens en karren naar de wringer gereden. Dat was een enorme stellage met aan één zijde het grote wringwiel van 2,25 meter hoog, ook wel de bok genoemd. Aan dit wiel waren treden aangebracht. De wringknechten stapten op de treden zodat het wiel in beweging kwam. Deze mannen werden ook wel de bokkenrijders genoemd. Vanwege de omvang van het apparaat stond het buiten opgesteld. Op een gravure van de blekerij Bleeklust op de Glip, de huidige Gliphoeve, staat zo'n wringtoestel afgebeeld.

Drogen

Het drogen gebeurde op de bleekvelden. De grootte van de blekerijen liep uiteen van nog geen halve hectare tot maximaal 12 hectaren voor lijnwaad- en garenblekerijen. Vrij grote blekerijen hadden wel veertien bleekvelden. De velden waren omheind met dicht begroeide elzen-of wilgenhagen, die niet te hoog mochten worden omdat het zonlicht, een belangrijke witmaker, vrije toegang moest hebben.

Deze afscheidingen moesten sterke wind weren en ook kleine veld- en huisdieren. Deze zouden anders schade kunnen aanbrengen aan de lijnwaden of verstrikt kunnen raken in de garens. Om katten op de velden niet in de verleiding te brengen achter veldmuizen en dergelijke aan te jagen, waren hun oren ingekort, waardoor hun gehoor sterk verminderde. Honden kregen grote houten kragen om de hals zodat zij moeilijk door de afscheidingen van de bleekvelden konden breken om achter de slechthorende katten aan te jagen.

Nog in 1871 maakte notaris Dolleman een officiële acte op betreffende een overeenkomst ter voorkoming van stuifzand op de bleekvelden van de blekerij van Peeperkorn. De eigenaar van Kennemeroord, mr. Jan Pieter Adolf Teding van Berkhout, verklaarde dat hij de belendende duin-en bosgronden zodanig onderhield dat verstuiving tot een minimum beperkt bleef.

Opspannen

Het linnen werd op de met gras begroeide bleekvelden gespannen. Door de lussen aan de zijanten van het linnen werden houten stekken gestoken en met een houten hamer in de grond geslagen. Het spannen van het linnen gebeurde uiterst zorgvuldig. De lange banen waren moeilijk te hanteren. De linnen stroken waren 40 tot 70 el lang, zo'n 20 tot 35 meter. Het zware, natte linnen werd in kruiwagens en karren naar het bleekveld gebracht. Hoe strakker gespannen, hoe fraaier het resultaat werd. Door het drogen kromp het linnen en moesten de stekken steeds verzet worden. Op een grote blekerij waren duizenden stekken aanwezig. Dat stekken zetten gebeurde door twee of meer knechten om het linnen zo strak mogelijk te kunnen spannen. Bij het spannen van het linnen ging het zeker wel eens mis. Scheuren of slechte plekken in het linnen werden tijdens het bleekproces hersteld. Dit gebeurde door speciale linnennaaiers die in dienst waren van de kooplieden die het linnen aanleverden.

In deel 2 van deze serie leest u meer over het eigenlijke bleekproces met chemicaliën die deels uit het buitenland betrokken werden.

Cees Peper

Bronnen: S.C. Regtdoorzee Greup-Roldanus, Geschiedenis der Haarlemmer Bleekerijen, 1936. M. van Bourgondiën, 'Een schoone, waterrijcke klee-en slijtinghbleekerije', HeerlijkHeden 124, 2005

*Een restant van
een hoossloot bij de
Glyphoeve.
Uit de hoossloot werd
water geschept om
met de hoos over het
linnen te werpen.*

EEN 'VOLKSCHE BOEKHANDEL' (1942-1945) AAN DE BINNENWEG

EN WAT DAARAAN VOORAF GING

Kortgeleden is het verenigingsarchief uitgebreid met een kleine maar opmerkelijke verzameling van NSB-memorabilia, die vanaf 1945 bewaard zijn door een lid van de Binnenlandse Strijdkrachten. Naar aanleiding van een bericht hierover in De Heemsteder kwam er een telefoontje en dat leidde weer tot nader onderzoek naar de boekhandel die vroeger op het adres Binnenweg 91 gevestigd was.

De geschonken NSB-spullen zijn afkomstig uit de nalatenschap van de heer C.P.H. Verbeek die in 2002 overleed en begraven is op de algemene begraafplaats aan de Herfstlaan. Tijdens de oorlogsjaren woonde hij op de Koediefsaan 20 en was hij lid van de plaatselijke afdeling van de Binnenlandse Strijdkrachten (BS). Op 5 mei 1945 maakte Verbeek deel uit van een arrestatieploeg. Op die dag zijn allerlei propagandamaterialen van NSB'ers in beslag genomen, onder andere draagspeldjes, Ansichtkaarten met afbeeldingen van NSB- en SS-kopstukken, plaquettes van Hitler en kranten. En deel van die spullen heeft Verbeek dus mee naar huis genomen.

Ook de 'foute' politiechef P. Kramer werd gearresteerd op zijn huisadres Raadhuisstraat 24. Hij was overigens al eind maart 1944 ontslagen door de hoogste nazi-Duitse politiechef in ons land, Rauter, omdat hij al te fanatiek de Duitse bezetters voor de voeten liep.

Tot de 'oorlogstrofeeën' van deze arrestatie behoorden onder meer een kogelhuls, een boksbeugel en een emailen naamplaatje met opschrift 'P.L.G. Kramer'.

Op de Franse pagina van een Duitse uitgave en vertaalde editie van Hitler's Mein Kampf heeft de heer Verbeek met potlood geschreven: "Oorlogsbuit. B.S. mei 1945 uit N.S.B.-winkel Binnenweg t.o. galerij Heemstede".

Naar aanleiding van een bericht over deze schenking van spullen in weekblad

De Heemsteder werd ik gebeld door een mevrouw die zeer geschrokken was toen zij het adres Binnenweg 91 las. Zij had namelijk omstreeks 1940 als verkoopster in deze boekwinkel gewerkt. De zaak werd geleid door mevrouw La Chapelle die vanwege haar jood-zijn de zaak niet mocht voortzetten en uiteindelijk in een concentratiekamp omkwam. Zij vertelde nog een getuigschrift van mevrouw La Chapelle te bezitten, maar liet onmiddellijk weten anoniem te willen blijven. Haar telefoontje was reden voor enig nader archiefonderzoek.

Advertentie H.J. Pistorius uit de Heemsteedse Courant van 1934.

**VOOR BLAUWDrukKEN
OZALID-DrukKEN
OCE-DrukKEN
BESTEKKEN**

H. J. PISTORIUS
BOEK- EN KUNSTHANDEL
BINNENWEG 91 - HEEMSTEDE
TELEFOON 29458

Binnenweg 91: eerst Boek- en kunsthandel Pistorius (1934-1939)

Hendrik J. Pistorius startte een boekhandel/uitgeverij op het adres Zijdstraat 61 in Aalsmeer. Ook gaf hij in eigen beheer prentbriefkaarten uit die in de winkel werden verkocht.

In oktober 1934 begon hij een tweede boekhandel in Heemstede op het adres Binnenweg 91. In de winkel werden boeken verkocht, maar konden ook (blauw)drukken ofwel kopieën worden besteld (1).

Boekhandel Kennemerland (1939-1941/1945)

In 1937 kocht mevrouw La Chapelle het pand Binnenweg 91 en nam ze de winkel over van de heer Pistorius. In 1939 is de naam van de boekenzaak gewijzigd in 'Kennemerland'. Soms komt echter de naam 'Hedwig' in de archieven voor, de voornaam van de nieuwe boekhandelaarster.

Mevrouw Johanne Hedwig van Straaten is op 17 februari 1891 in 's-Gravenhage geboren. Zij trouwde in 1912 met Ph. C. la Chapelle. In 1924 werd het huwelijk ontbonden. Ondanks de echtscheiding hield zij de naam La Chapelle aan. In Heemstede woonde zij aanvankelijk in de Antonis Duycklaan en in 1939 verhuisde ze naar de Meindert Hobbemastraat 25.

Wonderbaarlijk genoeg verkocht zij, ook al was ze joods, wel het propagandaboek *Eigen woorden van Hitler* van Hermann Rauschning. Uit de dagrapporten van de Heemstedse politie is namelijk bekend dat op 8 maart 1940 de politie dit boek in beslag nam bij de volgende Heemstedse boekhandels: J.W. Daudeij Jr. (4 exemplaren), Hedwig aan de Binnenweg (4 stuks), D. van Mourik (8 exemplaren) en M. Sas (5 exemplaren). (2)

Censuur en deportatie van joden

In de bezettingsjaren kwam censuur zoals bekend veelvuldig voor. Zo werd op 26 februari 1941 op last van de Procureur Generaal de Enkhuizer Almanak geconfisqueerd en is tevens uitgevaardigd dat men het tijdschrift *De Jongeman* niet meer in voorraad mocht hebben. In augustus van dat jaar werd bij boekhandel M. Sas een onderzoek ingesteld, omdat volgens een anoniem schrijven daar anti-Duitse geschriften zouden worden getypt en verspreid.

In februari 1941 is op last van de Duitse bezetter een lijst opgesteld van 323 joodse personen die op dat moment in Heemstede woonden. 236 van hen kregen het predikaat 'Volljude', ook mevrouw La Chapelle-van Straaten.

In 1942 en 1943 verhuisden bijna 140 joden naar Amsterdam, het Gooi of elders. Slechts een beperkt aantal Nederlandse joden kon met succes onderduiken. Het merendeel van hen is via doorgangskamp Westerbork naar

Duitse kampen vervoerd.

Mevrouw De la Chapelle-van Straaten was een aimabele vrouw, is mij gezegd. Hoewel ze joods was, beledigde zij het remonstrantse geloof. Van haar is in openbare bronnen enkel te vinden dat zij op 17 oktober 1941 in het Heemstedse bevolkingsregister is uitgeschreven

*Advertentie van
Boekhandel
Kennemerland.
De winkel van
mevrouw La Chapelle
had deze naam van
1937 tot 1942.*

Boekhandel „Kennemerland”
BINNENWEG 91 — TELEFOON 29458

Wij hebben het nieuwste en beste
op elk gebied steeds voorradig. Groote
sorteering in postpapier en vulpenhouders

Wij belasten ons gaarne met Uw drukwerk

Dit metalen klompje met opschrift 'Holland 1944 – 1945' is afkomstig uit de schenking van NSB-spullen. Er zijn twee identieke klompjes, waarschijnlijk van lood of een legering met lood. Vermoedelijk zijn ze verkocht in de Volksche Boekhandel. De betekenis ervan is ons nog niet bekend. Weet u het wellicht wel? Wij horen het graag.

en per 25 november van dat jaar stond geregistreerd in de plaats waar zij opgroeide, Den Haag, met als huisadres Frederikstraat 157. Op een onbekend tijdstip is zij via Westerbork op transport gesteld richting Nazi-Duitsland. Daar is ze, zoals blijkt uit een aantekening op de bevolkingskaart overleden op 12 mei 1945 in Theresienstadt. Het in Tsjechoslowski gelezen concentratiekamp was vier dagen eerder bevrijd door het Russische Rode Leger. Mevrouw van Straaten is dus waarschijnlijk overleden als gevolg van ontberingen en uitputting. Haar jongere zuster Marie Mathilde van Straaten, geboren in 1897, woonde van juni 1940 tot eind november 1941 op de bovenverdieping van Binnenweg 91. Zij kwam om op 21 januari 1943 in vernietigingskamp Auschwitz. Hun namen zijn in 1995 opgenomen in een 'In Memoriam'-lijst van 140 'Omgekomen of vermiste Joodse burgers uit Heemstede', samengesteld door Marcel Bulte, met medewerking van Dolf Böing. Mevrouw La Chapelle staat vermeld onder haar eigen naam: Johanne H(edwig) van Straaten. Bovendien zijn de twee zussen vermeld in een door de SDU uitgegeven boekwerk In Memoriam (1995) met de namen van 101.414 Joodse oorlogsslachtoffers uit Nederland. De lijst is digitaal te raadplegen op www.joodsmonument.nl.

Volksche Boekhandel (1941-1945)

In 1940 riepen de Duitse bezetters uitgeverij 'Westland' in het leven die Duitsvriendelijke lectuur op de markt bracht en die voortkwam uit de beruchte stichting 'De Misthoorn'. Westland zette een eigen keten boekwinkels op, de zogenaamde 'Volksche' boekwinkels. In 1943 waren er 23 in ons land. De uitgeverij gaf honderden titels uit, oorspronkelijk Nederlandse publicaties van leden van de Kultuurkamer, maar ook vertalingen uit het Duits, uiteraard allemaal in nationaal-socialistische geest. In januari 1941 lieten de Duitsers een onderzoek instellen naar joden in de boekenbranche. Van de 1.450 boekhandels waren er slechts 36 in joodse handen; van de 350 uitgeverijen tien en van de 950 commerciële lees- en winkelbibliotheken zestien. De antiquariaten hadden verhoudingsgewijs meer joodse eigenaars.

Van de eigenaars is het lot helaas bekend. De meeste joodse zaken kwamen onder beheer van 'Westland', andere winkels zijn geliquideerd. In Heemstede mocht 'Kennemerland' dus niet langer worden voortgezet door mevrouw La Chapelle-van Straaten. Vanaf 2 maart 1942 werd de zaak als 'Arische' ofwel 'Volksche boekhandel' gedreven door J. Rigter uit Amsterdam. Hij vertrok al na vijf maanden na onenigheid over het te voeren beleid. In zijn plaats kwam een mevrouw Cox die het na 9 maanden voor gezien hield. Per 7 mei 1943 fungeerde als zetbaas de in Amsterdam geboren D.J. Ijkema. Naast boeken en tijdschriften werden ook fotobladen, ansichtkaarten en NSB-propagandamaterialen verkocht.

Op 5 mei 1945 vroeg deurwaarder Elbrink wegens beslaglegging om toezicht te houden op de 'Volksche Boekhandel' aan de Binnenweg waar dezelfde dag is ingebroken.

Na de bevrijding

Na de bevrijding waren de uitgeverij- en boekenbranche in ons land totaal ontwricht. Papier en voorraden ontbraken en men was de eerste maanden nauwelijks tot enige activiteit in staat. In het Nieuwsblad voor den Boekhandel van 17 mei 1945 zijn van 65 foute Volkse boekhandelaren de erkenningen vervallen verklaard. Hier in de omgeving waren dat er één in Zandvoort, één in Haarlem (Anegang 10) en één in Heemstede: 'De Volksche Boekhandel v/h Kennemerland, Binnenweg 91'.

*Het rechter van
de twee panden
is Binnenweg 91
vandaag de dag. (Foto:
Marloes van Buuren)*

Dat betekende dus na elf jaar het einde van deze boekwinkel.

Boekhandel Van Ostade aan het Adriaan van Ostadeplein bestaat anno 2009 nog altijd. Van Mourik, sinds 1929 aan de Bronsteeweg gevestigd, werd in 1956 overgenomen door de heer Jacob Blokker. Blokker's Boekhandel floreert tegenwoordig in de winkelgalerij van de Binnenweg.

Nieuwe bestemming voor pand Binnenweg 91

Na 26 juli 1945 is de opgeheven boekwinkel in bezit geweest van J.W. van der Landen en van 1946 tot 1967 van P.J. Smit. Sinds 1970 in eigendom van de familie K.H. Chen. Lange tijd bevond zich hier het in de jaren '80 en '90 gerenommeerde Chinees-Indisch restaurant Tai Hao (vernoemd naar een figuur uit de Chinese mythologie).

Na een grondige verbouwing tot winkelruimte en een appartement op de eerste verdieping in 2003 maakt het pand momenteel deel uit van de winkelketen Lifestyle.

Hans Krol

Noten

(1) Een deel van het bedrijfsarchief is in een dossier bewaard gebleven in de bibliotheek van de Koninklijke Vereniging van het Boekenvak (KVB) in de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam.

(2) Voor zover nog aanwezig in het politiebureau mochten na de bevrijding de tijdens de mobilisatie en oorlogsperiode in beslag genomen spullen worden teruggehaald. Alleen boekhandelaar Daudeij mocht dat niet in verband met zijn NSB-verleden.

Geraadpleegde archieven en literatuur

- Archief van de Burgerlijke Stand Heemstede (met dank aan de heer Dolf Böing).
- Archief Heemstede 1940-1945. Noord-Hollands Archief Haarlem.
- M. Bulte en H. Krol. Heemstede 1940-1945; een gemeente in bezettingstijd. 1995.
- V.C. Klep (samenst.). Uittreksel dagrapporten gemeentepolitie Heemstede 1939-1945, tweede herziene uitgave, 1996.
- L. Lewin. Het clandestiene boek 1940-1945. 1983.
- A. Venema. Schrijvers, uitgevers en hun collaboratie. Deel 4 Uitgevers en boekhandelaren. 1992.
- Th. Wink. 'De uitgeverij en de boekhandel.' In: Onderdrukking en verzet; Nederland in oorlogstijd. Deel II, pag. 569-577.

Boekhandels en leesbibliotheken in 1941

Volgens een opgave van de bezetters telde Heemstede op 7 april 1941 in totaal 12 (openbare/commerciële) bibliotheken. Deze beschikten gezamenlijk over 36.163 boeken en telden 2.676 ingeschreven leden. Zes boekerijen hadden een confessioneel karakter, de andere zes waren aangesloten bij de Nederlandschen Bond voor Bibliotheekhouders, Heerengracht te Amsterdam. Dat waren:

1. D.J. Schol, Adriaan van Ostadeplein 14, boekhandel, kantoorboekhandel en leesbibliotheek; bekend als het 'Huis met de Klok'.
2. D. van Mourik, Bronsteeweg 4a, boekhandel, kantoorartikelen en winkelbibliotheek.
3. Boekhandel 'Kennemerland', Binnenweg 91.
4. Van Eijk, Binnenweg 49, boekhandel en leesbibliotheek; tevens agentschap van Van Gend en Loos en gespecialiseerd in ansichtkaarten van Heemstede.
5. M. Sas, Zandvoortselaan 47, boek- en kunsthandel 'Boekenrode'.
6. T. Plomp, Zandvoortselaan 165, kantoorboekhandel en bibliotheek; tevens speelgoedwinkel.

Niet genoteerd was:

7. J.W. Daudeij, Raadhuisstraat 10, boekhandel en leesbibliotheek; voorheen van G.T. Oosterhoorn.

Ten slotte: confessioneel was de firma R & D. Jonckbloedt, Binnenweg 1, roomskatholieke boekhandel en leesbibliotheek; tevens verkoop van religieuze artikelen zoals kruizen, heiligenbeeldjes e.d.. Deze zaak op de hoek van de Binnenweg en de Kerklaan sloot in 1971. Na vertrek van 'de Zanderij' en een recente verbouwing en uitbreiding vestigt zich hier binnenkort in het sousterrain restaurant 'Bij Bomans' (nu nog Raadhuisstraat 54).

LETTERKUNDIGEN, MUSICI, ACTEURS EN BEELDEND KUNSTENAARS

GRAFMONUMENTEN MET EEN VERHAAL , DEEL 4

De gemeentelijke begraafplaats aan de Herfstlaan in Heemstede behoort tot de mooiste begraafplaatsen van Nederland. Op de begraafplaats ligt een aantal bijzondere graven, waar wij in deze serie graag meer over vertellen. Deze keer een alfabetisch overzicht van creatieve en uitvoerende kunstenaars die er liggen begraven.

Jurriaan H. Andriessen (1951-1991), beeldend kunstenaar, graficus, componist. Vertegenwoordiger uit de vijfde generatie van beeldend kunstenaars en vooral musici.

Zijn grootvader was de componist en muzikwetenschapper Hendrik Andriessen (deze woonde van 1972 tot zijn overlijden in Residentie 'De Burghave') en zijn overgrootmoeder de in Heemstede geboren schilderes Gezina Vester.

Jurriaan vervaardigde tussen 1977 en 1983 in dubbelfocustekening (een voorstelling die van dichtbij gezien iets heel anders voorstelt dan van een afstand) 'Het Portret van Hedwig', opgebouwd uit 54 composities die samen het gezicht van zijn vrouw vormden.

Verder een geschreven en grafisch kunstwerk 'Eldorica; met een reisverslag naar een betere wereld'.

Hij woonde aan de Koediefsaan 43 en overleed in een zwembad.

Herman L. M. Divendal (1914-1992), publicist, dichter. Schrijver van stukken voor het amateurtoneel, verschenen bij 'Ons Leekenspel' (De Toneelcentrale). Woonde in de destijds zo genoemde 'Engelenburcht' (men sprak grappend van 'Bengelenburcht') aan de Voorweg, voordien het huis van architect A.J. J. Verspoor en tegenwoordig woonhuis/atelier van illustrator en grafisch kunstenaar Joost Veerkamp.

Emile M.J.H. Erens (1865-1951), auteur van heiligenlevens. Behalve letterkundige en schrijver van hagiografieën was hij ook anjerkweker.

Afkomstig uit Schaesberg in Zuid-Limburg. Vanwege zijn zwakke gezondheid raadde een arts uit Aken hem aan om buitenwerk te verrichten en te verhuizen naar een plaats dichtbij zee. Zijn keuze viel op Heemstede waar Erens zich in 1894 vestigde. Hij startte met succes een anjelierkwekerij nabij de Cruquiusweg die toepasselijk met een verwijzing naar de middeleeuwse Bernardietenabdij 't Clooster werd genoemd. In 1903 verhuisde Emile Erens met zijn gezin naar

Detail van het graf van letterkundige Emile Erens. Bovenaan staat de naam van zijn vrouw Josephine Erens-Bouvy die als eerste in 1950 overleed. In de nis staat een helaas beschadigd beeldje. Half over de naam van Enilie Erens heen is een andere steen schuin ertegenaan geplaatst. (Foto: Marcel Bulte)

het poortgebouw van het Oude Slot, nadat dit inpandig verbouwd was door architect Jan Stuyt. Het poortgebouw werd een literair centrum, waar zijn broer, de Tachtiger Frans Erens, ook vaak logeerde, en Slauerhoff, Lodewijk van Deyszel en Bomans graag geziene bezoekers waren. Aangenomen wordt dat het grafmonument voor zijn in 1950 overleden vrouw Josephine Bouvy is ontworpen. Het gaat om een eenvoudige stèle uit Franse kalksteen met een afgepunten top waarop een klein kruis. In het midden van de steen is een nis uitgehakt met rondboog en daarin een (inmiddels helaas beschadigd) beeldje. Onder de nis een tekst voor Emile Erens en zijn echtgenote, aangevuld met een rechthoekige tekstplaat met de namen van twee in 1982 en 1990 overleden familieleden.

Louis Hartz (1869-1935), kunstschilder.

Geboren in de Amsterdamse jodenbuurt, doorliep de Rijksacademie en verbleef in verscheidene kustplaatsen, de laatste 15 jaar van zijn leven in Heemstede op het adres Amaryllislaan 6, vlakbij de schilder-componist G.H.G. von Brucken Fock die op nummer 14 woonde. Louis Hartz is de vader van graveur, boekverzorger en letterontwerper Sem Hartz.

Herman(us) D. Heuff (1875-1945), kunstschilder en graficus.

Vestigde zich in 1918 in Heemstede in het pand 'De Dorstige Kuil'. Was lid van 'Kunst zij ons Doel'. In 1932 werd hij blind en schakelde hij over op keramiek.

Jan van Krimpen (1892-1958), graficus, postzegelontwerper en typograaf.

Geboren in Gouda kwam hij in 1925 in dienst van het bedrijf Joh. Enschedé & Zonen in Haarlem. Hij verhuisde naar de Weissenbruchweg 19 in Heemstede. Hij was internationaal gewaardeerd als boekverzorger en letterontwerper. Op het tekstvlak van een staande grafsteen zijn de letters aangebracht: 'ECC. VIII.10' verwijzend naar een tekst uit bijbelboek Prediker: "Grijp met beide handen de kansen die je nu krijgt, want in de onderwereld waarheen je op weg bent is het gedaan met denken en doen, met kennis en wijsheid."

David Jacob van Lennep (1758-1813), classicus en dichter van Nederlandse en neolatijnse verzen.

Hij verbleef tijdens de zomermaanden op het buiten Huis te Manpad tussen de Herenweg en de Leidsevaart. Zijn zoon Jacob van Lennep schreef in *Jacob van Lennep. Het leven van mr. Cornelis en mr. David Jacob van Lennep. 1861-1862*: "De beslissing, of te Amsterdam dan wel te Heemstede zou worden bijgezet, bleef dus aan hen, die hy achterliet, over, en na overweging van het voor en tegen, gaf men aan Heemstede de voorkeur, niet enkel omdat aldaar reeds een zijner kinderen lag, maar ook omdat men prijs stelde op de weemoedige maar zoete herinnering, die, telkens als zyne weduwe en de kinderen van 't Manpad ter kerke op zouden gaan, het gezicht van dat kerkhof, 't welk zy voorby moesten, by hen verwekken zou.

Zoo was het dan ook naar dat kerkhof te Heemstede dat op een sneeuwachtigen Februarydag zijn overschot werd heengevoerd."

Miep (Maria H.) van Luin-Riemersma (1911-1997), pianiste.

Vormde 55 jaar een pianoduo met Ans Bouter en gaf talrijke concerten met fluitist Frans Vester. Ze was getrouwd met de gewaardeerde huisarts J.J. van Luin, woonde aan de Bronsteeweg en was zuster van zangpedagoge Coby Riemersma, die op 17 november 1984 is begraven aan de Herfstlaan.

Op de grafsteen van het echtpaar Van Luin-Riemersma is de tekst aangebracht: "Als schepsel eerbied voor het leven, vrede op aarde voor alle mensen."

Jaap (Jakob) Meijer (1912-1993), geschiedkundige, schrijver en dichter.

Joods geleerde en literatuurhistoricus, biograaf en dichter onder pseudoniem Saul van Messel. Woonde sinds 1963 na een erfenis op het adres Herman Heijermanslaan 25. In een bibliothele editie verscheen de dichtbundel Heemstede en omstreken (1986).

Hoewel het de bedoeling was dat zijn stoffelijk overschot voor de wetenschap zou worden bestemd, besloot zoon Ischa Meijer dat hij in Heemstede begraven werd. Anoniem, maar de plaats is te herkennen aan een hardstenen paaltje met afgeronde kop en inscriptie RR-293H.

In 2008 verscheen het eerste deel van het boekwerk *Jaap en Ischa Meijer; een joodse geschiedenis 1912-1956*, geschreven door professor Evelien Gans.

Herman A.J.M. Moerkerk (1879-1949), kunstschilder en tekenaar.

Verliet in 1928 zijn geboortestad 's-Hertogenbosch en vestigde zich in Haarlem als vaste illustrator van de Katholieke Illustratie bij uitgeverij Spaarnestad.

Het graf wordt dit jaar geruimd. De steen is al overgebracht naar de monumententuin met toestemming van de nabestaanden.

Antoon H.J. Molkenboer (1872-1960), beeldend kunstenaar.

Maakte dankzij kerkelijke opdrachtgevers vooral glas-inloodramen en mozaïeken met religieuze voorstellingen.

Hij woonde korte tijd in Heemstede en maakte in 1945 het tijdelijke bevrijdingsmonument aan het Richard Holplein.

Op zijn graf bevindt zich een door hem vervaardigd mozaïek in de vorm van een kruis met afbeelding van Christusfiguur en aan de voet het woord 'PAX'.

Lennart H. Nijgh (1945-2002), tekstdichter en columnist.

Geboren op 19 januari 1945 in de Mariastichting groeide hij op in Heemstede, eerst in de Narcissenlaan, vanaf 1954 in de César Francklaan, ten slotte aan de Van Merlenlaan.

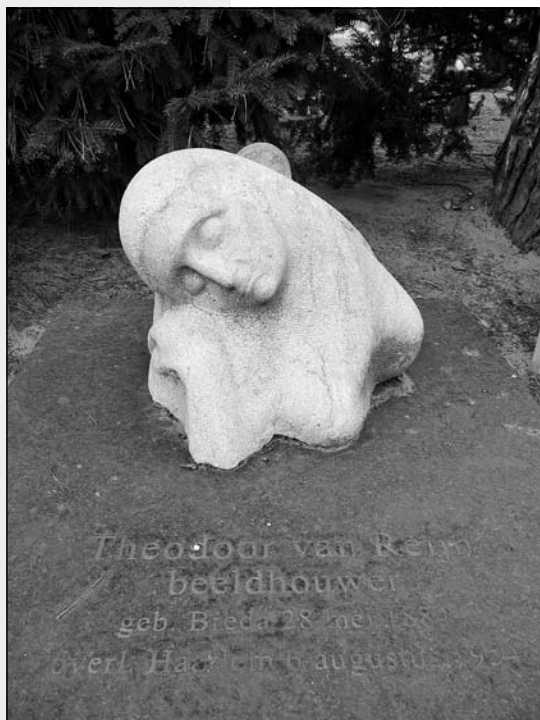
Daarna woonde hij in de Spaarnestad.

Op 5 december 2002 is hij ter aarde besteld in het familiegraf van zijn ouders, die allebei in het jaar 2000 overleden.

Graf van beeldend kunstenaar Antoon Molkenboer met een kruisbeeld in mozaïek. (Foto: Marcel Bulte)

Aan het hoofd van de liggende grafsteen is een beeldhouwd opengeslagen boek aangebracht met in gouden letters het opschrift: "Ik zal je weerzien en we blijven bij elkaar".

Detail van het graf van beeldhouwer Theodoor van Reijn. Het beeld heeft hij zelf gemaakt. (Foto: Marloes van Buuren)

Theo(dorus) van Reijn (1884-1954), beeldhouwer.

Geboren in Breda. Werkte in zandsteen, beton, kalksteen, hout en brons. Hij maakte talrijke sculpturen van beroemde en minder bekende personen. In Heemstede werkte hij in 1933 aan de decoratie van de Glipperbrug. Op zijn graf staat een door Van Reijn beeldhouwde sculptuur van een rustende persoon.

Willem G.F.L. Robert (Rubbert) (1847-1914), violist, dirigent, componist.

Geboren in 's-Hertogenbosch verhuisde hij naar Haarlem waar hij o.a. dirigent was van de Koninklijke Haarlemsche Liedertafel Zang en Vriendschap. Op zijn graf in Heemstede is in 1918 een monumentje van een figuur met harp geplaatst, gemaakt door de beeldhouwer professor Jan Bronner. Dit kunstwerk heeft na restauratie in 1989 een plaats gekregen in het Concertgebouw van Haarlem.

Els (Elisabeth) G.M.M. van Rooden (1941-1981), actrice.

Els van Rooden was een bekende actrice die van 1965 tot 1980 bij toneelgroep Centrum speelde. Zij schitterde in o.a. 'De Eerbiedige Lichtekooi', 'Een dag uit de dood van Verdorpe Lowietje' en 'Mata Hari'. Zij is geboren, getogen en begraven in Heemstede en overleed veel te jong in het Antoni van Leeuwenhoek Ziekenhuis. Ze was getrouwd met regisseur Paul Pouwels. Naar de toneelspeelster is in 1981 een laan vernoemd in de wijk Merlenhoven. Het graf is een gepolijste en granieten zerk met op het hoofdeinde een gestileerd kruis. Daaronder de naam en geboorte- en overlijdensdatum. Op verzoek van de naaste familie is de overledene intussen gecremeerd en de as is in Frankrijk bijgezet. De grafsteen is overgebracht naar de speciale grafstenentuin vanwege Van Rooden's betekenis voor het toneel in Nederland.

Jouke B. Schuil (1875-1960), toneelcriticus en kinderboekenschrijver.

Toneelcriticus bij het Haarlems Dagblad en auteur van destijds veelgelezen jeugdboeken met titels als *De Katjangs*, *De AFC'ers*, en *De Artapappa's*. De in Franeker geboren en in Zandvoort overleden Jouke Broer Schuil is begraven in een eigen graf, een gemetseld monument waarvan het onderhoudsrecht intussen is verlopen. Overwogen wordt om de grafsteen over te brengen naar de monumententuin.

Detail van het graf van beeldhouwer en edelsmid Joos van Vlijmen. Bovenaan staat het meesterteken van de edelsmid. (Foto: Marloes van Buuren)

Joos (Josephus) M.B.G. van Vlijmen (1920-1990), beeldhouwer en edelsmid.

Geboren in Overveen. Hij woonde en werkte in Heemstede in de Jan Steenlaan en aan Bronsteeweg. Van Vlijmen maakte o.a. een koperen altaartafel voor de Onze Lieve Vrouw Hemelvaartkerk aan het Valkenburgerplein. In 1985 vervaardigde de medailleur een fraaie gedenkpenning bij gelegenheid van het 400ste geboortjaar van staatsman Adriaan Pauw.

Zijn zoon Bas van Vlijmen (Heemstede, 1963) volgde in het voetspoor van zijn vader en werkt in zijn kunstuitingen met moderne informaticatechnieken. Op een verzameling van elders bijeengebrachte losse stenen is op het graf een metalen dekplaat aangebracht met daarin strak gestileerde gegraveerde letters en cijfers en het meesterteken van de edelsmid.

Louis J(ohannes) Vreugde (1868-1936), beeldhouwer.

Geboren in 's-Hertogenbosch als zoon van een ambachtelijk meubelmaker. In 1890 naar Haarlem verhuisd, waar hij aanvankelijk samenwerkte met H.A. van den Eijnde. Op 1 oktober 1907 kocht hij in (toen nog) Heemstede het perceel Spruitenboschstraat 14. Hij werkte aan de decoratie van talrijke huizen en openbare gebouwen, zoals het Tropenmuseum in Amsterdam. In Heemstede aan de voorgevel van het nieuwe raadhuis van 1906 en aan een schouw in villa de Hartekamp.

Op zijn graf is het enkele jaren voor zijn overlijden in 1934 door hem gemaakte zelfportret geplaatst, de zogeheten 'Johannes I-kop'.

Op 20 september 1963 overleed in Heemstede de tekenaar en boekillustrator **Jan Wiegman (1884-1963)**, naar wie in 1984 een straat is vernoemd. Hij werd begraven op het RK-gedeelte FF-002 aan de Glipper Dreef. Dat graf is intussen geruimd en in 2004 opnieuw uitgegeven.

Afgelopen jaar is het graf geruimd van de componist en pianist **Henk (Hendrik M.) Bijvanck** (1909-1969).

Ik dank de heer Jan van de Reep, servicemedewerker op de begraafplaats, voor zijn informatie over een aantal graven.

Hans Krol

Correctie

De foto van het interieur van de grafkelder Van Vollenhoven, zoals afgebeeld in HeerlijkHeden 139, pagina 32, is in 1987 gemaakt door Vincent Martin (en niet zoals wij abusievelijk vermeldden door V.C. Klep).

Overzicht van begraven personen, datum van begrafenis en locatie

Jurriaan H. Andriessen	24-06-1991	FF-007H
Herman L.M. Divendal	09-06-1992	DD-089A
Emile M.J.H. Erens	21-04-1951	III-005H
Louis Hartz	22-10-1935	E-006E
Herman(us) D. Heuff	06-07-1945	N-175H
Jan van Krimpen	23-10-1958	N-004E
David Jacob van Lennep	15-02-1813	C-E
Miep (Maria H.) van Luin-Riemersma	17-04-1997	RA-048H
Jaap (Jacob) Meijer	13-07-1993	RR-293H
Herman A.J.M. Moerkerk	27-08-1949	III-066H
		(naar grafstenentuin)
Antoon H.J. Molkenboer	01-03-1960	B-21E
Lennaert H. Nijgh	05-12-2002	B-017E
Theo(dorus) van Reijn	09-08-1954	M-025
Willem G.F.L Robert	04-03-1914	I-192E
Els (Elizabeth) G.M.M. van Rooden	30-06-1981	grafstenentuin
J.B. Schuil	27-10-1960	K-010E
Joos (Josephus) M.B.G. van Vlijmen	02-07-1990	L-007H
Louis J. Vreugde	06-11-1936	O-048E

DE DAGERAAD EN OMGEVING IN BENNEBROEK

Eén kleine opmerking in een bijzin roept soms een heel nieuw verhaal op. De heer Jan Lammerse reageerde op het bijschrift bij een oude foto van de Bennebroekerbrug in HeerlijkHeden 138. Daarin stond dat links achter de muur De Dageraad lag, maar deze voormalige buitenplaats en blekerij lag voor wie vanuit Bennebroek in de richting Heemstede gaat nog voorbij de Hervormde Kerk. Jan Lammerse weet het precies want hij woonde als kind in het buurtschap De Dageraad.

De oorsprong van de naam De Dageraad staat te lezen in *Bennebroek, beeld van een dorpsgemeenschap* (Zutphen, 1982). Auteur J. W. Groesbeek vermeldt dat aan de westkant van de Binnenweg ten noorden van de kerk vanaf de tweede helft van de 17e eeuw twee blekerijen lagen, De Uijtvlugt en Heckevelt (of Heckeveld). In 1732 krijgen ze dezelfde eigenaar, die het hele bezit in 1734 verkoopt aan Jacob Voordag. Deze Jacob gaf het buiten De Uijtvlugt de naam De Dageraad.

De naam van het huidige Bennebroekse buurtschap De Dageraad verwijst echter niet simpelweg naar dit niet meer bestaande buiten. De benaming is door de jaren heen voor zowel het land als voor diverse gebouwen gebruikt. In 1776 is sprake van blekerij De Bleeke Dageraad. De nieuwe Engelse eigenaars openen er een katoendrukkerij die, in ieder geval tussen 1786 en 1802, ook weer De Dageraad heet. In de 19e eeuw is de naam verbonden aan twee huizen én aan een paar landerijen met verschillende eigenaars. Na een nogal verwarrende verkaveling worden de landerijen in de loop van de 19e eeuw bebouwd.

J.W. Hulschbosch diende in 1890 een plan in voor de bouw van drie woningen op De Dageraad en nieuwe bouwplannen voerde hij uit in 1904 en 1909.

Tegenover de belvédère van het Huis te Bennebroek

Jan Lammerse werd in 1946 geboren in de Duinlaan in Bennebroek en verhuisde al als baby naar de Binnenweg 51, van de weg af gezien het meest rechtse van een rijtje van drie huizen (55, 53 en 51). Op het balkje

Sneeuwpret op de belvédère op het terrein van het vroegere Huis te Bennebroek. De foto is rond 1955 genomen. Jan Lammerse wordt vergezeld door zijn veel oudere buurmeisje Miep Hersman. Op de achtergrond liggen v.l.n.r. de huizen Binnenweg 57 t/m 49

Een Ansichtkaart van Binnenweg 57 en 55 in Bennebroek. Links het huis van wagenmaker Stam, later van bollenhandelaar Zonneveld. Op de achtergrond ligt links de toren van de hervormde kerk.

tussen het bovenraam en het grote raam van de erker stond in in sierlijk schuinschrift *De Dageraad* geschilderd. De huizen waren eigendom van meneer Van Til uit Hillegom. Ze waren slecht gebouwd. Regelmatig was er lekkage en dan ging vader Lammerse naar Hillegom om te klagen. De huizen werden alledrie in tweeën bewoond. De familie Lammerse woonde beneden. Op 53 woonde de familie Hersman. Vader Hersman had een lange baard en zat altijd voor het raam. Zoon Elias was hopman bij de Radboudgroep, de padvinders in Bennebroek. Jan Lammerse staat op de foto met dochter Miep. Ze zitten in de sneeuw op de belvédère die vroeger tegenover hun huizen lag. Deze heuvel met een vervallen theehuis erop behoorde bij het vroegere Huis te Bennebroek (eigendom van freule Arnoldine Willink, tot haar overlijden in 1950). Op de foto kijk je duidelijk van boven naar beneden op de huizen van nummer 57 t/m 49.

Benzinestation Van der Zwet, Binnenweg 49, op een foto uit 1980. (Foto uit: *Winkelen in Bennebroek in de vorige eeuw*)

In het meest linkse huis, op nummer 57, woonde en werkte bollenhandelaar Van Zonneveld die zijn bollen onder andere in Rusland en Scandinavië verkocht. In eerder jaren zat op die plek wagenmaker Stam. Het huis is diverse keren op ansichtkaarten afgebeeld. Het heeft plaats moeten maken voor nieuwe huizen.

Rechts van nummer 51, met een poort ertussen, staat nummer 49. In dat grote huis woonde de familie Ruigrok. Dochter Rietje trouwde met een Van der Zwet en samen exploiteerden ze op deze zelfde plek jarenlang een benzinstation. Dat werd in 1999 gesloten.

Deze grisaille, afkomstig uit het Huis te Bennebroek, siert met een aantal andere fraaie panelen, één van de kamers in het huis Binnenweg 35 in Bennebroek. (Foto: Marloes van Buuren)

Van uitspanning en winkel tot woonhuis vol bijzonderheden

Weer daarnaast staan twee bakstenen huizen. Oorspronkelijk stonden ze los, maar nu vormen ze één geheel. Tegenwoordig zijn de gevels wit geschilderd en de luiken zijn rood-wit met boven en onder een groene band. Het linker (nr. 37) is laag, het rechter (nr. 35) iets hoger.

Boven de deur van nummer 35 hangt een in goud en blauw beschilderd bord in de vorm van een banier met omgekrulde hoeken. In goud is een bloemvormige opgaande zon met stralen afgebeeld en in gouden letters staat in de diepblauwe tussenruimtes van de zonnestrallen 'De Dageraad'. Een historisch bord uit lang vervlogen tijden? Nee, het hangt er pas een jaar of tien en het is gemaakt in opdracht van de huidige bewoners. De vorm van de zon ontleenden ze aan een oude houten binnendeur in hun huis. Ook die heeft niet altijd in het pand gezeten, net als veel andere elementen in het interieur. In de jaren '50 en '60 woonde de familie Smits op dit adres. Jacobus Smits was architect en zijn vrouw had kunstgeschiedenis gestudeerd. Samen verzamelden ze van alles: schouwen, deuren, plavuizen, antieke

meubels, alles wat ze vonden passen kreeg een plekje in het huis. Het meest bijzondere zijn wel de paneelschilderingen en de ornamenten in de kleine voorkamer, die afkomstig zijn van de veiling in 1950 van de inboedel van het Huis te Bennebroek. Opvallend is ook de fraaie houten voordeur, afkomstig uit Zeeland van een huis dat door de watersnoodramp verwoest werd. De keukendeur aan de achterkant van het huis is voor zo'n oud huis heel hoog. De huidige bewoonster weet te vertellen dat mevrouw Smits weefde. De deur is zo hoog, omdat het weefgetouw er anders niet door kon.

De geschiedenis van nummer 35 gaat terug tot begin 19e eeuw, het oudste deel is waarschijnlijk uit 1812. Oorspronkelijk zou het een pleisterplaats en uitspanning geweest zijn met de oude naam 'De Uijtvluicht'. Zeker is dat dat op nummer 35 in de eerste helft van de twintigste eeuw een kruidenierswinkel gevestigd was van de familie Hulsbosch. Jan Lammerse heeft een mooie oude foto die rond 1910-1920 gemaakt is bij een tweede huwelijk binnen de familie Hulsbosch. Op de achtergrond is de winkel te zien met reclames van onder meer Van Nelle's gebroken thee, Lyons' tea, Dobbmann's en Avis kachelglans. Het gezin Hulsbosch woonde er met 9 kinderen. Onvoorstelbaar in dit niet zo grote huis dat echter van binnen wel groter is dan het vanaf de straat lijkt.

De plattegrond van het pand is niet eenvoudig te tekenen. Het is een aaneenschakeling van vrij kleine ruimtes. In de loop der jaren is er van alles bijgebouwd. Toen de huidige bewoners hun slaapkamer aan de achterkant lieten vergroten, werden bij het graven wat scherven en een stenen kruik gevonden. Er staat op: 5 kan (ofwel een inhoud van 5 liter) en W.F.G.L. Spaans. Dit blijkt een distilleerderij te zijn die vanaf 1889 gevestigd was aan de Hoofthofskade 195 in Den Haag. Een jeneverkruik van uitspanning De Uijtvluicht?

Café Landzicht

Naast deze huisjes was een smal weggetje naar de schuur van Lex Beels die

De kruidenierswinkel van Hulsbosch aan de Binnenweg 35 in Bennebroek. Op de foto, gemaakt bij een tweede huwelijk, staan o.a. Rie Hulsbosch (links met strikje), naast de bruid opa Hulsbosch, daarnaast de zuster van de bruid en achteraan met pet Karel Hulsbosch.

Schilderijtje gemaakt naar een oude ansichtkaart. In het midden Binnenweg 35 en rechts daarvan het pand dat later Café Landzicht zou worden.

erachter lag. De activiteiten van autobouwer Beels zijn een verhaal op zich. Hieraan besteden we in een later nummer aandacht. Rechts van het smalle weggetje lag Café Landzicht. Het pand is te zien op een schilderijtje dat gemaakt is naar een oude ansichtkaart. Het is geschilderd door Gabe de Vries en hangt bij de bewoners van nummer 35. Hun huis staat in het midden. Rechts daarvan wat later café Landzicht zou worden. Helemaal rechts is het hek toegangshek te zien van het weggetje dat naar de Van Verschuer-Brantsstichting leidt.

Op een foto van het café uit de jaren '70 zat vooraan het pand een houten serre aangebouwd. Het café is in 2001 afgebroken en vervangen door een rijtje nieuwe huizen.

De tram

Vroeger reed aan de overkant van de straat de tram. Bij het huis van dominee Kalf stak de tram de straat over en boog af, recht op de Bennebroekerlaan af. Jan Lammerse kan zich niet meer herinneren dat de tram nog reed, maar de rails lagen er aanvankelijk nog wel. "Vroeger liep ik met mijn vader langs de tramrails naar de sloot bij het huisje van Loeff omdat je daar zo lekker op paling kon vissen. Later speelden we waar nu het parkeerterrein is en waar vroeger de oranjespelen met Koninginnedag gehouden werden. We vonden er vaak nog bouten en moeren van de afgebroken tramrails."

De zussen Hester, Kee, Ka en Neel de Graaf bij hun huis aan de Meerweg, samen met Henk Lammerse.

Tekening van 't Huis te Manpad

In 1955 verhuisde de familie Lammerse naar de Schoollaan. Vader Henk Lammerse werkte bij een tuinder op de plek waar nu het verzorgingshuis Meerleven is. In de knik van de Meerweg, bij de boerderij van Adamse, liep een pad naar de schuur die Henk Lammerse er tot zijn beschikking had. Als je het pad doorliep kwam je bij de dames De Graaf. Dat waren vier zussen, Hester, Kee, Ka en Neel. Eén van hen was getrouwd geweest maar was weduwe geworden, de andere drie waren ongetrouwd. Er was ook nog een broer, Jan, die in de Van Verschuer Brantsstichting woonde. Henk Lammerse dronk wel eens koffie bij de zussen en deed regelmatig wat klusjes voor hen, zoals het ompsitten van de moestuin. Neeltje de Graaf had gewerkt op 't Huis te Manpad, bij de drie ongetrouwde dames Van Lennep, Henriette, Louise en Sylvia. Eén van deze dames had een tekening gemaakt van de toegangspoort van het Huis te Manpad. Ze heeft die aan Neeltje cadeau gedaan, die hem later op haar beurt weer aan Jan Lammerse gaf. De tekening is linksonder gesigneerd. Van Lennep is leesbaar, een voorletter niet. Het is dus niet bekend wie van de zusters Van Lennep de tekening gemaakt heeft.

Tekening van de toegangspoort van het Huis te Manpad, gemaakt door één van de zussen Van Lennep, Henriette, Louise of Sylvia. Mevrouw Neel de Graaf, die op 't Manpad werkte, schonk de tekening aan Jan Lammerse.

Marloes van Buuren

De foto's waar geen fotograaf of andere vermelding bij staat zijn eigen bezit van Jan Lammerse.

HISTORISCHE ACTUALITEITEN

Archiefnieuws

* Het archief is uitgebreid met een opmerkelijke verzameling NSB-memorabilia, na de bevrijding in beslag genomen bij o.a. een boekhandel en in het huis van de 'foute' politiechef. Een inventarislijst is beschikbaar. Zie hiervoor ook het artikel in deze HH over de 'Volksche Boekhandel'.

* Ring met aan de buitenkant de tekst gegraveerd 'Goud om staal NSB 1940', geschonken door de heer J. van de Reep. De ring is vervaardigd voor een NSB-actie uit januari 1940. Bij het inleveren van een gouden (huwelijks)ring ontving men een stalen ring terug. De actie was bedoeld om de kas te spekken.

* De brochure 'Het orgel in de St. Bavokerk te Heemstede-Berkenrode'; door Hans van der Harst, adviseur bij de restauratie.

* Verworven na suggestie van de heer D. Jalink: 'Die drei Jungfrauen von Heemstede'. Gepubliceerd door Wilhelm Schmidtbonn in 'Der kleine Wunderbaum; zwölf Legenden'. (Leipzig, Insel-verlag. Nummer 410). Het gaat hier om een volkslegende die zich afspeelt tijdens de Spaanse overheersing.

* In maart opende Zorgcentrum Meerleven te Bennebroek in de grote zaal een restaurant 'Pure Passie'. Deze ruimte is aangekleed met foto's uit het archief van onze historische vereniging.

* De fotoafdrukken uit het archief van de gemeente Heemstede zijn door een

Dit bordje is afkomstig uit de schenking van NSB-spullen. Het was of particulier bezit of het werd verkocht in de Volksche Boekhandel (zie elders in dit nummer). Bovenaan staat Houzee met het logo van de NSB, onderaan 'Ter herinnering aan mijn interneering, 10-14 mei 1940. Bij de inval van de Duitsers werden veel NSB-ers gearresteerd. Bij de capitulatie kwamen ze weer vrij. Wie weet welk gebouw er op het bordje staat?

Ecla

bedrijf in Heiloo gescand. Deze worden nu in digitale vorm op de Beeldbank geplaatst van het Noord-Hollands Archief (www.noordhollandsarchief.org).

* Op 6 februari vond in het Trefpuntcafé van Bennebroek een drukbezochte bijeenkomst plaats waar drs. Lieuwe Zoodsma, directeur van het Noord-Hollands Archief, sprak over de ‘roots’ van Bennebroek en Bloemendaal en in hoeverre deze wortels gemeenschappelijk zijn. Hoewel Bennebroek historisch en ruimtelijk/geografisch met Heemstede is verbonden, koos het gemeentebestuur van Bennebroek voor een fusie met de gemeente Bloemendaal.

Zoodsma wees er op dat de bouw van de Centenbrug in 1834 niet heeft geleid tot een versmelting van het maatschappelijk leven van Vogelenzang en Bennebroek. Daarvoor waren de in het verleden gegroeide verschillen te groot. Toch zijn het de sociale banden die maken dat wederzijdse inwoners elkaar kennen. De gehouden voordracht is te vinden op de HVHB-website (kies ‘bijlagen HH’ en dan ‘Bijlage 140’).

Publicaties

* De heer J.W.G. van Doorn onderzocht na zijn pensionering als longarts een aantal vooral 19e eeuwse families en percelen, waarvan hij o.a. verslag deed in ons blad HeerlijkHeden. Bij zijn onderzoek naar de hofstede Oosterduin te Bloemendaal kwam hij als eigenaar in 1812 de naam Joannes Beth tegen. Die bleek tot de meest beruchte slopers van Haarlem in de eerste jaren van de 19e eeuw te behoren. Archiefonderzoek leidde onlangs tot de volgende publicatie van zijn hand: ‘Joannes Beth; Sloper en Handelaar in sloopmaterialen. Tevens verscheen als afzonderlijke bijlage een overzicht van ‘Veilingcedules en transportakten 1803-1819’.

* Roland van Pareren uit het Noord-Brabantse Nuenen schreef twee artikelen over leven en werken van jonkheer mr. Johannes Th.M. Smits van Oyen. Die was burgemeester van Bennebroek van 1919 tot 1921. Deze biografische bijdragen zijn gepubliceerd in het blad van de Nuenense heemkundekring ‘De Driehornick’: jaargang 17, nummer 2, augustus 2008, blz. 34-38 en nummer 3, december 2008, blz. 60-64. (Met dank aan de heer Ernst Deurloo.)

* De heer Jan Hein Beelen uit Santpoort schreef een genealogische bijdrage ‘Van Jan Die Ruchener tot To en Jo Ruijzenaars’, opgenomen in het persoonsnamenarchief -Heemstede van de bibliotheek in het N.H. Archief, locatie Kleine Houtweg.

* De Heemstedeedse kunstenaar Ellen Meuwese (60) publiceerde onlangs een jubileumboek *Meuwese trefzeker*, omschreven als “een getekend dagboek van mijn leven”.

Diversen

* De antieke lijnwaadpers, die omstreeks 1970 door Nico Peepkorn aan de VOHB werd geschonken, verhuisde in 1995 als onderdeel van het Wassermuseum van de heer Veekemans naar Vught. Deze ongeveer 3,5 meter hoge linnenpers is op kosten van de gemeente Heemstede teruggehaald en ligt momenteel opgeslagen op de gemeentewerf aan de Cruquiusweg.

Het zou aan te bevelen zijn dit relict van de blekerijgeschiedenis een nieuwe plaats te geven aan de Blekersvaartweg, bij voorkeur nabij appartementencomplex Novo Arcadia. Als dat niet mogelijk blijkt is plaatsing in een museum wenselijk, waarbij wordt opgemerkt dat in het Historisch Museum Haarlem kortgeleden al een Haarlemse linnenpers is opgesteld, nadat deze overbodig was geworden bij het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem.

* Op 15 januari 2009 overleed op 96-jarige leeftijd dichteres en prozaschrijfster Sonja Prins. Zij was een dochter van auteur en bohémien Apie Prins en kleindochter van de Heemstedse huisarts dr. Klaas Prins. Haar levensbeschrijving en die van haar voorouders, die in 2010 uitkomt bij de Bredase uitgeverij Papieren Tijger, heeft ze niet meer mogen beleven.

* Voor de oorlog had Ewald A.J. Holzhaus een taxibedrijf en rijkschool in Amsterdam. Omdat de auto's werden gevorderd door de Duitsers hield dat bedrijf op te bestaan. Bovendien werd hij gedwongen hun huis aan de Zandvoortselaan in Bentveld te verlaten, omdat het in het kader van de Duitse verdedigingslinie (Atlantic Wall) gesloopt moest worden. Om die reden is het echtpaar Ewald en Clara Holzhaus aan de Binnenweg 127 een bazar ECLA begonnen, waar ze ook autobanden e.d., verkochten en later ook een rijkschool. ECLA is een samenvoeging van Ewald en Clara. Aan betrouwbare bekenden vertelde hij dat de naam ECLA eigenlijk betekende: "Eerst Capituleren en Later Afrekenen".

Ewald Holzhaus maakte diverse gedichten over Heemstede en de Herenweg en verhuisde naar Zuid-Afrika.

In 1949 is 'Ecla', magazijn van huishoudelijke artikelen, overgenomen door J.J.A.M. Roozen uit Leiden en later voortgezet door zoon en schoondochter Ben en Ali Roozen. Vanwege pensionering sluit deze typisch Heemstedse zaak in mei voorgoed de deuren.

Het Wilhemina-plein aan het begin van de 19e eeuw (tot 1898 heette het Kerkplein, zoals nog op de ansichtkaart staat). Op de voorgrond de Wilhelminalinde die in 1898 geplant was bij de inhuldiging van Wilhelmina tot koningin. In het midden Het Wapen van Haarlemmeer. Links is de Camplaan, rechts de Cloosterweg.

Heemstede—Kerkplein.

UITG. F. J. FRÖLICH, HAARLEM

Jaensne Wijnnders

* Het Wilhelminaplein en het aansluitende gedeelte van de Camplaan vormden met Voor- en Achterweg lange tijd het oude dorpscentrum van Heemstede. Met het vertrek van de familie Aelen als uitbater van het monumentale 'Het Wapen van Heemstede' ging het achteruit met dit roemrijke etablissement, ooit begonnen als schoutenhuis in de Gouden Eeuw. Op 18 juni 2007 is Wilhelminaplein 4/6 na een uitgesproken faillissement voor 1 miljoen euro in Amsterdam geveild en momenteel staat het pand voor een aanzienlijk hoger bedrag te koop. Mede als gevolg van het vertrek van de ondernemende J.C.M. van Schagen als motor van de winkeliersvereniging kwam het plein in een neerwaartse spiraal terecht. Onder architectuur van Cees Dam liet van Schagen een fraai museumje achter op de hoek van de Achterweg met allerlei herinneringen aan stalhouderij 'Van Schagen van 1890'. In 1995 kopte De Heemsteder: "Wilhelminaplein wordt bruisend hart van Heemstede" en eindigend met de vraag: "Wordt het Wilhelminaplein de 'Place Pigalle' van Heemstede?"

Sindsdien is daar weinig van terecht van gekomen, ondanks de vestiging van Kunsthandel 'Amstel Art' door kunstondernemer Gert Jan Keizer en zijn echtgenote in het historische pand van wijlen Sientje van Noort. De PvdA afdeling Heemstede presenteerde in februari 2009 onder het motto 'Tijd voor actie' het 'Witboek Wilhelminaplein Heemstede' aan gemeenteraad en college van de gemeente Heemstede. Een snelle aanpak is gewenst maar bij de top-7 van voorstellen worden in het witboek onvoldoende oplossingen geboden. Met een nieuwe kop (Haarlems Dagblad, 11 februari 2009) "Een plein als Place du Tertre" red je het vooralsnog niet (met 1 galerie en 1 kunstenaar die hier al gevestigd zijn) bij het streven naar een levendige cultuurfunctie die de grenzen van Heemstede overstijgt.

* TNT Postkantoren heeft besloten de nagelnieuwe, geautomatiseerde postshop aan de Binnenweg binnenkort te sluiten. Als herinneringen aan het verleden van het Nederlandse postbedrijf resteren drie postkantoren in deze gemeente uit respectievelijk 1889, 1921/1922 en 1959 die een andere functie kregen en van welke de voormalige kantoren aan de Raadhuisstraat een status ontvingen als gemeentelijk monument.

REACTIES VAN LEZERS

Artikel over het Gramophone House, HH 139

Mr. D. van Vliet uit den Haag stuurde ons een aardige anekdote over het Gramophone House. Hij was aanvankelijk vertegenwoordiger bij Bovema en later bedrijfsjurist bij EMI. Hij schrijft: "In de nadagen van de geluidsstudio voerden de omwonenden een proces tegen de platenmaatschappij op grond van het ontbreken van een Hinderwetvergunning. De voornaamste klacht was dat de studio ook 's nachts werd gebruikt voor het opnemen van de verrichtingen van muzikanten. Meer specifiek was het bezwaar gericht tegen de zware basgitaargeluiden. Het probleem was dat lage tonen (dus lange geluidsgolven, lage trillingen) doorgegeven werden en via de onderliggende zandlagen door dreunden naar de omgeving, zodanig dat de naaste buur in zijn bed zou liggen te schudden. Bij de Raad van State, toen aan de Kneuterdijk in den Haag, werd de Raad voorgezeten door Mr Toxopeus, die ook beroemd was door de slogan 'Tox-oh-pay-us' die door de studenten gescandeerd werd voor een hogere studiebeurs. Eén van de andere raadsheren vroeg mij toen tijdens de hoorzitting waarom die bassen dan zo nodig zo hard moesten spelen. Ik aarzelde even, waarop Toxopeus zei dat de andere muzikanten hem anders niet zouden horen natuurlijk. Net als de studenten werden wij door Tox gered. De vergunning werd verstrekt, zij het met enkele restricties."

Eén van de burens gaf ons telefonisch door dat het inderdaad niet altijd een pretje was om naast het Gramophone House te wonen.

Verschillende artiesten, "zoals meneer Hazes", konden 's nachts behoorlijk kabaal maken. En toen Maria Callas de eerste steen voor de studio kwam leggen, werden de heggen en perken van omliggende tuinen door het massaal toegestroomde publiek vertrapt.

De heer Ko Peeperkorn kan zich de perserij van Bovema aan de Blekersvaartweg goed herinneren want dat was naast wasserij Peeperkorn. De matrijzen voor de grammofonplaten kwamen uit Engeland. Ze gingen op den duur slijten. De oude heer Roos uit Heemstede was metaalbewerker. Hij sleep met piepkleine beiteltjes de matrijzen bij. Heel goed weet Peeperkorn ook nog dat Ger Oord een prachtige auto had, met een klein barretje erin en zelfs een platenspeler. Toen de chauffeur Maria Callas ging ophalen voor de legging van de eerste steen, draaide hij in de auto één van haar platen. Hoe dat kon, zonder dat de plaat oversloeg weet de heer Peeperkorn niet te vertellen.

Van 1917 tot 1925 heette het Gramophone House aan de Bronsteeweg 'Luneven'. Bij deze foto uit het album van de familie Stuijt staat geschreven: Tante Erica & Tante Lucienne, 1917, "Luneven", Heemstede.

Nog een andere anekdote: nichtje Til was bindster bij bloemenwinkel Van Empelen. Elke dag moest er bij meneer Oord een vers bloemstukje gebracht worden voor op zijn bureau. En er zou in het pand een lift geweest zijn, die uitsluitend een stop had bij het kantoor van meneer Oord.

Inmiddels is gebleken dat het huis behalve Villa Interlaken, korte tijd Columbia House en vervolgens Grammophone House ook nog Luneven geheten heeft (klemtoon op de U).

De heer Joris van Hees uit Heemstede nam contact met ons op. Zijn grootouders, de familie Stuijt, woonden van 1917 tot 1925 in Villa Interlaken, die zij dus omdoopten in Luneven. Een familiefoto uit 1917 laat, als je hem uitvergroot, zien dat de naam ook echt op de gevel stond. Toen mevrouw Stuijt daarna naar de Utrechtseweg in Arnhem verhuisde, noemde ze het huis daar Luneven. Waarschijnlijk wilde ze niet dat die naam in Heemstede bleef bestaan en zij in de notariële akte liet vastleggen dat het huis niet langer zo mocht heten. In het huis in Arnhem werd de naam in reliëf met stenen ingemetseld. Die zijn nu overschilderd maar de naam is nog te lezen (te zien op www.arnad.nl).

Mevrouw Stuijt was een Brabantse. Waarschijnlijk noemde zij haar huis naar het kasteel Luneven dat vroeger bij Boxmeer lag. In Boxmeer is nu nog een wijk die Luneven heet.

Marloes van Buuren

NIEUWE LEDEN

Heemstede

Dhr. F. Dusée
Mw. A.E. Thoolen
Dhr. E. Verhage
Dhr. R.J. De Bruijne
Mw. E. Boer
Dhr. W.F. Schuijlenburg
Dhr. R.J. Scholtmeijer

Haarlem

Mw. S. van Vlijmen

Oosterhout

Dhr. J. Junge

Wolsum

Fam. Brandsma

Abcoude

Dhr. R. Ruinard
Dhr. G.C.M. Beliën

INTERESSANT IN DE REGIO

Ode aan Heemstede

Willem Snitker van Galerie de Bleeker bereidt samen met Geerten Meijnsing een uitgave voor met de titel *Ode aan Heemstede*. De oplage zal bestaan uit 150 genummerde en gesigioneerde exemplaren.

Meijnsing creëert een tekst over Heemstede. Deze wordt in facsimile van zijn karakteristieke handschrift gedrukt op de linkerzijde van een half blad 350 grs Arches. Daarnaast komt van de hand van Snitker een houtsnede over een aquarel naar aanleiding van het stratenplan van Heemstede. De kostprijs van deze unieke uitgave bedraagt € 35,- per stuk. Intekenen kan door een berichtje te sturen naar snitker@debleeker.nl of te bellen: 023 547 40 17. Bleeker Galerie-Atelier, Bleekersvaartweg 18, Heemstede, www.debleeker.nl.

Duinen en mensen: Kennemerland

Dit najaar komt het boek *Duinen en mensen: Kennemerland* uit, een uitgave van de Stichting NatuurMedia in samenwerking met PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland. Geïllustreerd met veel foto's en kaarten geeft het boek een beeld van de natuur en de geschiedenis van het Noord-Hollands duin, van steentijd tot nu, van nietig mosje tot zeearend en van muntschat tot landgoed. Vanaf half mei is er ook een website (www.duinenenmensen.nl) met extra artikelen, foto's, films en geluiden. (Inlichtingen: info@duinenenmensen.nl) Het boek is op de website bij voorintekening te bestellen. De prijs is dan € 22,50. Vanaf 1 oktober is het voor € 29,95 in de boekhandel te koop.

Expositie: Lief en leed in Haarlem groen

In het Historisch Museum Haarlem is tot 24 augustus de expositie 'Lief en Leed in Haarlems Groen'. De tentoonstelling laat in drie zalen zien hoe de verpauperde bolwerken in de 19e eeuw veranderden in stadsparken en hoe Haarlem daardoor een heel nieuwe uitstraling kreeg. Een belangrijke rol was daarbij weggelegd voor de beroemde landschapsarchitect Zocher. Behalve de stadsparken (het vrolijk gebruik daarvan staat voor 'lief') komt ook de begraafplaats aan de Kleverlaan aan bod (het 'leed').

Historisch Museum Haarlem, Groot Heiligland 47,
www.historischmuseumhaarlem.nl.

Expositie: Rust en ruimte aan het Spaarne

Tot en met 20 juni is in de Janskerk, het publiekscentrum van het Noord-Hollands Archief, de tentoonstelling 'Rust en ruimte aan het Spaarne, de geschiedenis van het Mariastichting-gebied'. In de 18de eeuw waren op deze plek al tientallen buitens. Met de bouw van circa 380 stadswoningen en appartementen krijgt het gebied nu weer een woonfunctie. De expositie toont aan de hand van oude prenten, kaarten en ander archiefmateriaal de ontwikkeling van dit gebied van de 17de eeuw tot heden. Van recente datum zijn gouaches en foto's van het sloop- en bouwproces. U ziet ook filmbeelden van het ziekenhuis uit 1931. Noord-Hollands Archief, Jansstraat 40, Haarlem, www.noordhollandsarchief.org.

UIT VOORRAAD LEVERBAAR

De HVHB heeft voor de geïnteresseerde lezer nog een aantal uitgaven in voorraad die misschien nog niet allemaal in uw boekenkast staan. Dit kan een welkome aanvulling zijn van hetgeen u al wel heeft. Tussen haakjes staat het jaar van verschijnen. U kunt uw wens kenbaar maken aan Marloes van Buuren (023- 5290756, marloes.van.buuren@planet.nl)

	Verkoopprijs in euro
De geschiedenis van het Huis te Heemstede (1952) (3 delen in 1 boek)	13,50
Deel 1 Schets van het leven van A. Pauw (1948)	4,50
Deel 2 Enkele gegevens omtrent Adriaan Pauw en het slot van Heemstede (1949)	4,50
Deel 3 Het huis en de Heren van Heemstede tijdens de Middeleeuwen (1952)	4,50
Wees- en armhuis te Heemstede 1796-1861(1952)	8,00
Geschiedenis van Onderwijs in Heemstede deel 2 1800-1954 (1954)	5,00
Historie hofstede Paradijs later Meer en Bosch (1960)	4,00
Reproductie kaart Claes Janzoon Visscher uit 1724, Haarlemmermeer en omgeving (1976)	4,50
Poort van het Oude Slot (tekening P. Kapsenberg) (1980)	4,50
Zo zijn Heemstede en Bennebroek (1984)	4,00
Adriaan Pauw (1585-1653), staatsman en ambachtsheer (1985)	10,50
Verjaardagskalender met reproducties van oude prenten van Lutgers (1986)	1,00
De geschiedenis van het buitengoed Bosbeek in Heemstede en van het adellijk geslacht Van Merlen (1987)	6,00
Van achter de Blaeuwen Engel: Hervormd Heemstede in de 17e eeuw (1987)	2,50
Eiland in de stroom, Hervormd Heemstede in de 18e eeuw (1988)	6,50
Heemstede-Bennebroek 1907-1931: een gids door de jaren (1988)	2,00
Gezondheidszorg in Heemstede (1988)	6,00
Heemstedse Gemeentepolitiek in de jaren tussen omstreeks 1750 en 1900 (1989)	1,00
Heemstede, Berkenrode en Bennebroek; drie heerlijkheden in Zuid-Kennemerland (1992)	8,00
Kroniek van het jaar 1895 Heemstede en Bennebroek (1994)	2,00
De tijden veranderen: burgemeesters Heemstede en Bennebroek 1811-1997 (1997)	9,00
Vijftig jaar van oud naar nieuw 1947-1997 (1997)	4,00
Een wandeling door Heemstede en Bennebroek, videoband (1997)	4,00
Een wandeling door Heemstede en Bennebroek, videoband (1997)	6,00
Ons dorp Heemstede en Bennebroek. Geschreven voor de jeugd (1997)	1,50
Hartekampkaart uit 1706; facsimile-uitgave en een toelichting (1999)	2,50
Zorg aan de duinrand: Kennemeroord, Kennemerduin, Parkzicht, Westerduin (2000)	15,00
Vier eeuwen Vooroekoek-Ipenrode; een historische buitenplaats in Heemstede (2001)	7,00
Facsimile van kaart van W.Blaeu uit 1631 van Rijnland en Amstelland (2004)	3,00
Monumenten van Heemstede: een keuze uit de parels van de Heerlijkheid (2004)	10,00
Monumenten van Heemstede en Bennebroek: opnieuw een keuze uit de parels van de Heerlijkheden (2005)	12,00
Heemstede na de grenswijziging (2008)	9,95
HeerlijkHeden vanaf nummer 124 (129 en 133 zijn uitverkocht) per los nummer	4,00